

Biblicum

– tidskrift för biblisk tro och forskning

- Hur uppenbarar sig Gud?
- Profetiornas slutgiltiga uppfyllelse
- Hur uppstår de döda?
- Israel och judarnas återvändande
- Guds söner och jättarna

Nr 4 2019 Årg. 83

INNEHÅLL

Redaktionellt	145
Hur uppenbarar sig Gud?	146
Profetiornas slutgiltiga uppfyllelse	154
Hur uppstår de döda och vilken slags kropp får de?	169
Vad menas med Yam-suf?	173
Israel och judarnas återvändande i vår tid	176
<i>Frågor och svar</i>	190

BIBLICUM – tidskrift för biblisk tro och forskning

Ansvarig utgivare: Stefan Hedkvist

Redaktör: Seth Erlandsson

Redaktionskommitté: Seth Erlandsson, Stefan Hedkvist, Egil Edvardsen, Ola Österbacka och för layout mm Kjell Petter Bakken.

Tidskriften utkommer med fyra nummer per år.

Prenumerationspris: 250 svenska kr (stud. 150 kr)

Prenumeranter i Norge: 290 norska kr (stud. 200 NOK)

Prenumeranter i Danmark: 270 danska kr (stud. 190 DKK)

Prenumeranter i Finland och övriga Europa: 36 Euro (stud. 25 EUR)

Våra portokostnader för fyra nummer (som är inkluderat i pren. priset) är f.n.:

Inom Sverige 26 kronor, utanför Sverige minst 96 kronor.

Prenumerationer och gåvor betalas enligt något av följande alternativ:

Inom Sverige:

- Bankgiro 251-4701
- Swish 123 626 9633
- Handelsbanken, clearing: 6806, kontonummer: 305 320 718

Utanför Sverige används eurobetalning:

- IBAN: SE34 6000 0000 0003 0532 0718, BIC/SWIFT: HANDSESS

Redaktionens adress:

Seth Erlandsson, Vitmåragatan 9 B, SE-722 26 Västerås

E-post: seth.erlandsson@biblicum.se

Tidskriftens expedition:

Biblicum, Hantverkaregatan 8 B, SE-341 36 Ljungby

E-post: biblicum@biblicum.se

BIBLICUM

tidskrift för biblisk tro och forskning

4/2019

REDAKTIONELLT

Biblicum vill inspirera bibelläsare att likt judarna i Berea dagligen ”forska i Skrifterna” (Apg 17:11) för att mer och mer få del av Bibelns rika innehåll. I årets sista nummer berör alla artiklarna frågor som kan uppstå vid bibelläsningen:

- Hur kan Gud uppenbara sig för syndare och samtala med dem, när han i sin helighet är ”en förtärande eld”? ”Ingen människa kan se mig och leva”, säger Gud till Mose (2 Mos 33:20). Svaret ges i artikeln ”Hur uppenbarar sig Gud?”
- Vad menar Bibeln med ”den yttersta tiden”? Hur och när blir profetiorna uppfyllda? Svaret får du i artikeln ”Profetiornas slutgiltiga uppfyllelse”.
- Hur kan kroppen uppstå när den blivit förmultnad eller bränt och vilka egenskaper ska den få? Läs den klagörande och trösterika artikeln ”Hur uppstår de döda och vilken slags kropp får de?”
- Var skedde det stora undret när havet klövs för israeliterna vid uttåget ur Egypten och varför kallas havet för Yam-suf? Svaret ges i artikeln ”Vad menas med Yam-suf?”
- Bibeln talar på många ställen om ett återvändande till löftets land. Vad menas? Läs artikeln ”Israel och judarnas återvändande i vår tid” för att få svar.
- Hur ska man förstå Bibelns ord om Guds söner och jättarna i 1 Mos 6:1–4? Den frågan tas upp under rubriken ”Frågor och svar”.

Vi hoppas fortsätta med tidskriften nästa år, och då kommer också ”Utblick över samtiden” med. Glöm inte prenumerera! Uppgifter om kostnad mm finns på sidan här intill.

Redaktionen vill tillönska våra läsare EN GOD JUL och ETT GOTT NYTT ÅR!

Red.

Hur uppenbarar sig Gud?

Den ende sanne Guden är tre personer i ett enda, enigt gudomsväsen. Ett bra ord för den sanne Guden som framträder och uppenbarar sig i Bibeln är att han är *tre-EN-ig*: EN enda Gud och samtidigt TRE personer i denne ende Gud, helt ENiga i allt. Den treenige har uppenbarat sig, så vi behöver inte gissa och spekulera om vem han är, vad han gjort och gör och vad han vill. I denna artikel ska jag ge exempel på hur den treenige uppenbarar sig enligt Bibeln.

Fadern

Ingen syndare kan se Fadern i hans helighet och överleva. Paulus skriver: Han ”bor i ett ljus dit ingen kan komma och som ingen människa har sett eller kan se” (1 Tim 6:16). Först i himlen där ingen synd finns kan vi se Gud i all sin härlighet. Mose betonar för Israels barn: ”HERREN din Gud är *en förtärande eld*” (5 Mos 4:24). Samma sak blir vi påmind om i Hebreerbrevet 12:29. Därför döljer Fadern sin gestalt när han stiger ner på vår syndiga jord. *Han omger sig då av en molnsky och ett mörker.* Det skedde när han steg ner på Sinai berg för att delge folket ”de tio orden”. Det skedde också varje gång han talade med och till Mose från Uppenbarelsetältet. Han gav Mose omfattande undervisning från uppenbarelsetältets inre rum, det allraheligaste (se 3 Mos 1:1ff). Där var det helt mörkt, så Mose kunde bara höra rösten.

För Mose uppenbarade sig Gud på ett unikt sätt. ”I Israel uppstod *ingen mer profet som Mose, som HERREN kände ansikte mot ansikte*” (5 Mos 34:10). Så avslutas Moseböckerna. Med ”ansikte mot ansikte” menas att Fadern talade med Mose *direkt utan mellanhänder*, inte att Mose såg hans ansikte. När Mose bad att få se Fadern i hans fulla härlighet (2 Mos 33:18) blev svaret: ”*Mitt ansikte kan du inte få se, för ingen människa kan se mig och leva*” (v 20). ”Du ska få se mig på ryggen,

men *mitt ansikte kan ingen se*" (v 23). När Gud uppenbarade sig för andra profeter, t ex Jesaja, talade han till dem *via syner*. Därför bär Jesaboken namnet *Chazón Jeshajáhu* ("Jesajas syner"). Gud kunde också tala till människorna genom *himmelska* sändebud. De visade sig i regel som män i skinande kläder. Den främste av dessa sändebud (änglar) var Guds egen Son, HERRENS särskilde Utsände, som var ett med HERREN själv (mera om honom nedan).

Inför den helige Gudens uppenbarelse för Israels barn på Sinai berg måste en rad försiktighetsåtgärder vidtas. Folket fick inte komma för nära. HERREN sa till Mose: "Du ska märka ut en gräns för folket runt omkring berget och säga: Akta er för att stiga upp på berget eller komma nära dess fot. Var och en som kommer nära berget ska straffas med döden" (2 Mos 19:12). När det står att HERREN ska stiga ner på Sinai berg "inför allt folkets ögon" (v 11), betyder det att "*allt folket var vittne till dundret och eldslågorna, basunljudet och röken från berget*" (2 Mos 20:18) och *hörde* honom tala "de tio orden". Upplevelsen av Guds helighet var så stark att de bad Mose: "Tala du till oss så ska vi höra. Men låt inte Gud tala till oss, för då kommer vi att dö" (2 Mos 20:19).

Denna fruktan för den Helige och hur han uppenbarade sig var viktig. "*Eftersom ni inte såg någon gestalt* den dag då HERREN talade till er på Horeb ur elden ska ni noga akta er, så att ni inte försyndar er genom att ni gör åt er något beläte, något slags avgudabild" (5 Mos 4:15). Men mycket snart glömde de hur helig Gud är. Snart gjorde de sig en avgudabild, en guldkalv, och om och om igen gjorde Israels barn uppror mot Gud, under ökenvandringen och även sedan under hela sin historia. HERREN säger gång på gång om Israels barn till Hesekiel: "De är ett upproriskt släkte", "ett upproriskt folk" (se t ex Hes 2:5; 3:27).

Kulmen på uttågsgenerationens upproriskhet kom när det var dags att tåga in i det utlovade landet. Mose påminde dem om löftet: "HERREN er Gud som går framför er ska själv strida för er, *precis som han gjorde för er i Egypten inför era ögon*" (5 Mos 1:30). Men "alla Israels barn klagade på Mose och Aron, och hela församlingen sa till dem: 'Om vi ändå hade fått dö i Egyptens land ... Vore det inte bättre för oss att vända tillbaka till Egypten?' Och de sa till varandra: 'Vi väljer en ledare och vänder tillbaka till Egypten'" (4 Mos 14:2–4). HERREN sa till Mose: "Hur länge ska detta folk förakta mig? Och hur länge ska de vägra tro på mig *trots alla de tecken jag har gjort ibland dem*" (4 Mos 14:11).

Avvisandet av frälsningens gåva är till sist det som fördömer: "Av

alla de män som har sett min härlighet och sett de tecken jag har gjort i Egypten och i öknen, och som nu tio gånger har frestat mig och inte lyssnat till min röst, av dem ska ingen få se det land som jag med ed har lovat deras fäder... Här i öknen ska era döda kroppar falla, *alla ni som har blivit mönstrade och är tjugo år eller äldre*", alla utom Kaleb och Josua (4 Mos 14:22ff).

Sonen

För att syndiga människor inte ska förtäras av Guds helighet uppenbarar sig Fadern genom sin Son, som han sänder som sin särskilde budbärare. Han är Ordet, skriver aposteln Johannes: "Ordet var hos Gud, och Ordet var Gud. Han var i begynnelsen hos Gud. Allt blev till genom honom, och utan honom blev ingenting till av det som är till" (Joh 1:1ff). Denne utsände budbärare, på hebreiska *Mal'ak JHWH*, översätts oftast med "HERRENS Ängel" (från grekiskans *ángelos* som betyder "budbärare", "en som är utsänd"). Det hebreiska ordet *mal'ak* betyder "en som är utsänd" (av verbet *la'ak* "att sända"). Den utsände budbärarens ord och gärningar är Faderns ord och gärning. Därför kan Jesus säga: "Den som har sett mig har sett Fadern" (Joh 14:9). "Jag har inte talat av mig själv, utan *Fadern som har sänt mig* har befallt mig vad jag ska säga och tala" (Joh 12:49). "Tror du inte att jag är i Fadern och att Fadern är i mig? Orden jag talar till er säger jag inte av mig själv. Fadern bor i mig och gärningarna är hans verk" (Joh 14:10).

HERRENS särskilde utsände ("HERRENS Ängel") är sålunda ett med HERREN själv. Därför kan det i texterna omväxlande stå HERRENS Ängel och HERREN eller Gud för samme person. När HERRENS Ängel uppenbarar sig för Mose i den brinnande busken (2 Mos 3) presenterar han sig för Mose som ett med den Helige ("ta av dig skorna, för platsen där du står är helig mark", v 5) och som "din fars Gud – Abrahams Gud, Isaks Gud och Jakobs Gud" (v 6). Nu var det ingen tvekan om att *HERRENS Ängel var Gud själv*. Därför dolde Mose sitt ansikte, "för han bävade för att se på Gud" (v 6).

HERRENS Ängel klagör varför han har stigit ner från himlen och att han är JAG ÄR, den ende sanne Guden: "*Jag har kommit ner* för att rädda dem från egyptierna" (v 8). "Jag är den som är JAG ÄR... Så ska du säga till Israels barn: JAG ÄR har sänt mig till er" (v 14). "Du och Israels äldste ska gå till Egyptens kung och säga till honom: *HERREN (= JHWH), hebreernas Gud*, har visat sig för oss" (v 18).

När judarna mer än 1470 år senare ifrågasätter Jesus som den utlovade Messias och att han är ett med Fadern, hänvisar han till vad som står i deras Toráh om "HERRENS särskilde Utsände" (HERRENS Ängel). Se Joh 8:12–59: *Jag är Faderns Utsände*. Jag har inte kommit av mig själv. Den som ser mig, han ser honom som har sänt mig. Vore Gud er Far skulle ni älska mig, för jag har utgått från Gud. Abraham, er far, jublade över att få se min dag. *Han såg den och gladdde sig* (Abraham hade ju fått besök av "HERRENS Ängel" som visade sig vara ett med HERREN själv, se 1 Mos 18). Om ni inte tror att jag är JAG ÄR ska ni dö i era synder. "JAG ÄR, innan Abraham fanns" (Joh 8:58).¹ "Då tog de upp stenar för att kasta på honom" (v 59).

Den evige Sonen uppenbarar sig flera gånger i mänsklig gestalt som en man redan innan han antog människonatur genom jungfrun Maria. *Fadern är osynlig. Han visar sig inte men det gör Sonen*. Genom sitt frälsningsuppdrag är han *Guds nådiga ansikte*. Sonens frälsningsgärning hade gällande kraft fr o m begynnelsen då löftet om frälsningen genom honom, "kvinnans säd", första gången gavs (1 Mos 3:15). I Upp 13:8 står det, om man behåller grundtextens ordföljd: "Alla jordens invånare kommer att tillbe det (vilddjuret), de som inte har sitt namn skrivet i livets bok som tillhör *Lammet som är slaktat från världens skapelse* (så bl a Luthers övers.). Med annan ordföljd kan versens senare del också översättas: "de som inte från världens skapelse har sitt namn skrivet i livet bok som tillhör *Lammet som är slaktat*".

Guds Sons frälsande återlösningsgärning förebildas gång på gång redan i Toráh. Några exempel: Abrahams offer av sin älskade son, ersatt av en bagge, förebildar Faderns offerande av sin älskade Son (1 Mos 22:15–18); slaktandet av det felfria lammet, vars blod räddade Israels barn från straffdomen (2 Mos 12:5ff), förebildar Jesus som det felfria syndoffret; befrielsen från slavtjänsten i Egypten genom HERRENS Ängel, dvs Sonen (2 Mos 3:17; 12:42; 13:21; 14:29f), förebilder vad som står i Lina Sandells sång: "Mig att förlösa offerar han sig, då han på korset dör ock för mig"; de många försoningsoffren som ställföreträdande offerades i syndares ställe (3 Mos; Heb 9:11–12) förebilder Kristi ställföreträdande försoningsoffer en gång för alla; kopparormen som Mose upphöjde i öknen till liv för de ormbitna (4 Mos 21:8–9) kommenterar Jesus själv så här: "Såsom Mose upphöjde ormen i öknen måste Människosonen

1 Se också artikeln "Jag har inte kommit av mig själv" i *Biblicum* 1/2019, s 14–23.

bli upphöjd, för att var och en som tror på honom ska ha evigt liv” (Joh 3:14f).

Bara genom Sonen kan syndare komma till Fadern. HERRENS Ängel är Guds nådiga ansikte som syndare kunde se utan att dö, tack vare Sonens ställföreträdande rättfärdighet och soningsoffer. *Ingen kommer till Fadern utom genom mig*, säger Jesus (Joh 14:6). Guds evige Son är för människornas räkning *den rättfärdighet som de saknar och som de behöver för att bestå inför den Helige, för att komma till honom*.

Från toppen av Sinaiberget hade Gud visat att hans helighet är som en förtärande eld, att *hans helighet är oförenlig med synd*. Ändå dröjde det inte länge förrän folket på det grövsta syndade mot Gud. ”När folket såg att det dröjde innan Mose kom ner från berget, samlades de kring Aron och sa till honom: ’Kom och gör oss en gud som ska gå framför oss. För vad som hänt den där Mose som förde oss upp ur Egyptens land, det vet vi inte” (2 Mos 32:1).

Men HERREN är inte bara helig. Hans väsen är kärlek (1 Joh 4:8). Trots folkets svåra synd lovade HERREN i sin stora kärlek att inte överge sitt folk: ”*Min Mal’ak* (= Sonen) ska gå framför dig” (2 Mos 32:34), han är alltjämt utsänd som Frälsare. Han är den helighet och lösen som syndare behöver för gemenskap med Gud. Fadern sa till Mose efter folkets grova synd: ”*Jag ska sända Mal’ak* (= den Utsände) *framför dig. . . Jag ska inte själv gå upp med dig. Eftersom du är ett hårdnackat folk kunde jag då förgöra dig under vägen*” (33:2–3). HERRENS väsen är både brinnande helighet och en kärlek som övergår vårt förstånd. Han är ”stor i nåd” men också helig. Folket får inte ta det lätt med Guds helighet. Därför befaller Gud Mose: ”*Säg till Israels folk: Ni är ett hårdnackat folk. Om jag bara för ett ögonblick skulle gå med dig, skulle jag förgöra dig*” (2 Mos 33:5).

Mose tog tältet som han kallade ”uppenbarelsetältet” och ”slog upp det utanför lägret, långt ifrån lägret” (33:7). Genom denna åtgärd borde folket förstå hur allvarlig deras avgudadyrkan var. HERRENS helighet kunde ju förgöra folket om Fadern i sin helighet kom för nära. Det har psalmisten förstått: ”Om du, HERRE, tillräknar synder, Herre, *vem kan då bestå?* Men hos dig finns förlåtelse, för att man ska frukta dig” (Ps 130:3–4). Via sin Son, sin *Mal’ak*, kan Gud fortsätta att leda sitt folk till det utlovade landet. *Hans* ansikte kan folket se utan att förgås: ”*Mitt ansikte* (så står det ordagrant) ska gå med dig och låta dig få ro” (2 Mos 33:14). Endast Guds Son (= *Mal’ak JHWH*) kan föra syndare från syndens träldomsland in i det utlovade landet.

Några exempel på Sonens uppenbarelse i GT

När Gud uppenbarar sig *som* en man (1 Mos 32:24), *som* en man med draget svärd (befälhavare över HERRENS här, Jos 5:13f), *som* en gudsmän (Dom 13:6), *som* en gudason (Dan 3:25), *som* en man klädd i linnekläder (Dan 10:5; 12:6), *som* en kung (fridens och rättfärdighetens kung, 1 Mos 14, Ps 110:4, Heb 7:3), då är det Guds evige Son som uppenbarar sig.

- När HERREN Gud som en människa vandrar synligt på jorden och samtalar med syndare är det alltid Sonen, inte Fadern som ingen kan se och överleva. Han kom gående i Edens lustgård och tog sig an Adam och Eva när de efter sitt syndafall försökte gömma sig för Guds ansikte (1 Mos 3:8).
- När Melkisedek (betyder ”rättfärdighetens kung”) bar ut bröd och vin åt Abraham och *välsignade honom* (jfr löftet till Abraham i 1 Mos 12:2) var det sannolikt HERRENS särskilde Utsände som uppenbarade sig för honom (1 Mos 14:18f). Han var Salems kung (betyder ”fridens kung”) och präst åt Gud den Högste. ”Han står där utan far, utan mor och utan släktregister. Hans dagar har ingen början och hans liv har inget slut: han var lik Guds Son och förblir präst för evigt”, skriver Hebreerbrevets författare (Heb 7:3). Messias”är präst för evigt på Melkisedeks vis”, skriver David (Ps 110:4).
- HERRENS särskilde Utsände uppenbarar sig på nytt för Abraham tillsammans med två andra utsända (1 Mos 18). Alla tre framträder som ”män” (v 3), men det visar sig att en av dem är HERREN själv. ”Männen (två av de utsända) vände sig därifrån och gick mot Sodom. Men Abraham stod kvar inför HERREN” (18:22) och förde ett långt samtal med HERREN. Observera Abrahams ord: ”Jag har vågat tala till Herren *trots att jag är stoft och aska*” (18:27). ”På kvällen kom de två änglarna till Sodom” (19:1).
- Den man som Jakob brottades med vid Jabboks vadställe (1 Mos 32:22ff) visar sig vara Gud själv. ”Jakob kallade platsen *Peniel* (betyder ”Guds ansikte”), för han tänkte: ’Jag har sett Gud ansikte mot ansikte, och *ändå har mitt liv skonats*” (v 30).
- För Gideon ”uppenbarade sig HERRENS Ängel” (Dom 6:12ff). När Gideon genom ett underverk förstod att HERRENS Ängel var HERREN själv sa han: ”Ve mig, Herre GUD, jag har sett HERRENS Ängel ansikte mot ansikte!” ”Men HERREN sa till honom: ’Frid vare med dig! Var inte rädd, *du ska inte dö*” (v 22–23).

- Samme HERRENS Ängel som uppenbarade sig för Mose i den brinnande busken (2 Mos 3) uppenbarade sig för Josua som ”befälhavare över HERRENS här” (Jos 5:13–15).
- HERRENS Ängel uppenbarade sig för Manóas hustru (Dom 13:3ff). Hon berättade det för sin man: ”*En gudsmän kom till mig. Han såg ut som en Guds ängel*” (v 6). ”Då bad Manó till HERREN: ’O Herre, låt gudsmannen som du sände hit komma tillbaka till oss’” (v 8). Gud lyssnade till Manóas röst och Guds ängel kom tillbaka till hans hustru. ”Se, *mannen* som kom till mig häromdagen har uppenbarat sig för mig” (v 10). HERRENS Ängel sa till Manó: ”Om du vill ordna ett brännoffer, så offra det åt HERREN.’ Manó hade nämligen *inte förstått att det var HERRENS Ängel*” (v 16). Sedan hände följande i samband med brännoffret: ”När lågan steg från altaret mot himlen, steg HERRENS Ängel upp i lågan från altaret. Manó och hans hustru såg det, och de föll ner till jorden på sitt ansikte” (v 20). ”Manó sa till sin hustru; *Nu måste vi dö, eftersom vi har sett Gud*” (v 22).
- Daniels tre vänner vägrade tillbe den staty av guld som Nebukadnessar lät göra (Dan 3). ”Om ni inte tillber ska ni i samma stund kastas i den brinnande ugnen, och vilken gud kan då rädda er ur mina händer?” (v 15). Ugnen gjordes sju gånger hetare och de tre vännerna bands, ”iförda sina byxor, mantlar, mössor och andra kläder, och kastades i den brinnande ugnen” (v 21). Ugnen hade blivit så starkt upphettad att männen som förde dit Daniels vänner själva blev dödade av eldslågorna (v 22). Nebukadnessar, som kunde se in i ugnen, blev förskräckt och frågade sina rådsherrar: ”Var det inte tre män vi band och kastade i elden?” ”Nu ser jag fyra män gå lösa och lediga inne i elden, helt oskadda. Och *den fjärde ser ut som en gudsman*” (v 24–25).

Anden

Gud är treenig. Han är både Fadern och Sonen och den helige Ande. Det råder full harmoni och samverkan mellan dem. Vid skapelsen, då jorden först var öde och tom och helt täckt av vattenmassor och i kompakt mörker, svävade Guds Ande över vattnet (1 Mos 1:2). Det betyder att *Gud den helige Ande hade full kontroll över skapelsen från första stund*. I 5 Mos 32: 11 liknas Guds Ande vid en örn som breder ut sina vingar högt därovan och *svävar* över sina ungar (samma verb som i 1 Mos 1:2), vakar över och bevarar dem. Vid dopet kan Guds Ande liknas vid en

duva som kommer ned över den döpte med frid. ”Köttets sinne är död, men *Andens sinne är liv och frid*” (Rom 8:6). Fadern har sänt i de troendes hjärtan ”sin Sons Ande som ropar: *Abba! Far!*” (Gal 4:6).

Anden verkar genom Guds undervisning. Nehemja skriver om Israels barn trots deras ständiga avfall: ”I din stora barmhärtighet övergav du dem ändå inte i öknen. . . *Din gode Ande gav du för att undervisa dem*” (Neh 9:19–20). ”Du hade tålmod med dem i många år och *förmanade dem med din Ande genom dina profeter*, med de lyssnade inte” (Neh 9:30). Nya testamentet understryker: ”Guds ord är levande och verksamt” (Heb 4:12) därför att Guds Ande är *i Guds ord*. ”Hela Skriften är utandad av Gud” (grek. *theópneustos*) (2 Tim 3:16). Anden har också lett profeterna och apostlarna att nedteckna Guds heliga ord, betonar Petrus: ”Ingen profetia har burits fram genom någon människas vilja, utan *ledda av den helige Ande har människor talat vad de fått från Gud*” (2 Pet 1:21).

Den helige Ande är *Livgivaren och Hjälparen* som genom evangeliet skapar förtröstan på Guds Son, den enda vägen till Fadern. Den helige Ande för människor från andlig död till andligt liv. Han föder syndare på nytt genom dopets bad (Tit 3:5; Joh 3:5). Jesus sa till folket: ”Detta är *Guds verk: att ni tror på den som han har sänt*” (Joh 6:29). Jesaja skriver: Den helige Ande är *vishetens och förståndets Ande, Anden med råd och styrka*. Han kommer med kunskap och skapar vördnad för HERREN (Jes 11:2).

SE

Profetiornas slutgiltiga uppfyllelse

Av Egil Edvardsen

Därför säger Kristus när han träder in i världen: ... "Se, jag har kommit för att göra din vilja, Gud. I bokrullen står det skrivet om mig" (Heb 10:5, 7).

Så tröga ni är i tanke och hjärta till att tro på allt som profeterna har sagt. Måste inte Messias lida det här för att sedan gå in i sin härlighet? Och han började med Mose och alla profeterna och förklarade för dem vad det stod om honom i alla Skrifterna (Luk 24:25–27).

Detta är vad jag sade till er medan jag ännu var hos er: Allt måste uppfyllas som är skrivet om mig i Mose lag, profeterna och psalmerna (Luk 24:44).

Tro inte att jag har kommit för att upphäva lagen eller profeterna. Jag har inte kommit för att upphäva utan för att uppfylla (Matt 5:17).

Dessa fyra centrala skriftord besvarar egentligen ämnet för detta föredrag. Hur får profetiorna sin slutgiltiga uppfyllelse? Svaret är kort och koncist: De får sin slutgiltiga uppfyllelse i Kristus.

Den sista tiden

Låt oss se lite närmare på hur de blir uppfyllda i Kristus. Allra först några ord om uttrycket "den yttersta tiden" eller "den sista tiden". När är den yttersta tiden? Svaret på den frågan är lika kort och enkelt: Den är nu. Vi lever i den sista tiden. Den började med Jesu första ankomst till jorden och den slutar med hans andra ankomst, hans återkomst på den yttersta dagen. Så uttrycket "den yttersta tiden" syftar på hela den nytestamentliga tiden, inte bara på en kort tid strax före Jesu återkomst.

Det finns flera ställen i Skriften som underbygger detta. Ett av de tydligaste är från apostel Petrus tal i Jerusalem på Pingstdagen. Petrus citerar där profeten Joel och säger att Joels profetia om de sista dagarna blev uppfyllda då, på den dagen. Petrus säger: *Här sker det som är sagt genom profeten Joel: "Det ska ske i de sista dagarna, säger Gud, att jag utgjuter av*

min Ande över allt kött” (Apg 2:16–17). Det är helt tydligt att aposteln menade att han levde ”i det sista dagarna” som Joel profeterade om.

Låt oss gå till ett annat ställe. Hebreerbrevet börjar med dessa ord: *I forna tider talade Gud många gånger och på många sätt till fäderna genom profeterna, men nu i den sista tiden har han talat till oss genom sin Son* (Heb 1:1–2). Senare säger Hebreerbrevets författare om Kristus: *Nu har han trätt fram en gång för alla vid tidernas slut för att genom sitt offer utplåna synden* (Heb 9:26b). Det är helt tydligt att Hebreerbrevets författare ansåg att Kristi första ankomst ägde rum ”i den sista tiden” och ”vid tidernas slut”.

Låt oss också läsa några andra ställen som underbygger det faktum att den yttersta tiden redan är här och nu i och med Kristi första ankomst till jorden. Petrus skriver om Kristus: *Han var utsedd redan före världens skapelse men har nu i dessa sista tider uppenbarats för er skull* (1 Pet 1:20). I 1 Kor 10 skriver Paulus om Israel i öknen och säger att det är ett varnande exempel för oss. Han skriver: *Det som hände dem är exempel, och det skrevs ner för att varna oss som har världens slut inpå oss* (1 Kor 10:11). I Jakobs brev skriver Jakob till de rika och går till rätta med dem för deras rikedom: *Ni har samlat skatter under de sista dagarna* (Jak 5:3).

Vi ser alltså att Skriften klart och tydligt definierar ”den yttersta tiden” som den tid vi lever i här och nu, den tid som inleddes med Kristi första ankomst till jorden, den nytestamentliga tiden. Så frågan är alltså hur profetiorna i Gamla testamentet blir uppfyllda under denna tid.

Sammanhanget mellan profetia och uppfyllelse

Det är inte alltid lika enkelt att se sammanhanget mellan en profetia och profetians uppfyllelse. Inte ens Jesu lärjungar klarade det. Jesus går till rätta med dem för detta: *Så tröga ni är i tanke och hjärta till att tro på allt som profeterna har sagt!* (Luk 24:25). För att kunna se sammanhanget mellan profetian och dess uppfyllelse behövde de Kristi Ande, Anden måste öppna deras ögon så att de kunde se att det var om Kristus som profeterna talade. Så snart de såg hur profetiorna fick sin uppfyllelse i Kristus blev profetiornas uppfyllelse en central och kraftig del i apostlarnas undervisning. Paulus skriver: *Allt som har skrivits tidigare är skrivet till vår undervisning, för att vi ska bevara vårt hopp genom den uthållighet och tröst som Skrifterna ger* (Rom 15:4). Petrus betraktade det profetiska ordet som *ett ljus som lyser på en dyster plats* (2 Pet 1:19).

Överallt i de apostoliska skrifterna i Nya testamentet finner vi citat och hänvisningar till Gamla testamentet. Särskilt evangelisten Matteus, men också de andra evangelisterna, använder ofta profetior i Gamla testamentet för att visa att det som hände med Jesus och apostlarna var en uppfyllelse av profetiorna. Nästan 50 gånger i evangelierna och Apostlagärningarna citeras profetiorna direkt och det betonas tydligt att det som hände var en direkt uppfyllelse av profetiorna. Här några exempel:

- *Allt detta hände för att det som Herren hade sagt genom profeten skulle uppfyllas* (Matt 1:22).
- *För att det som var sagt genom profeten Jesaja skulle uppfyllas* (Matt 4:14).
- *Som det står skrivet i boken med profeten Jesajas ord* (Luk 3:4).
- *Så uppfylldes profeten Jesajas ord: Herre, vem trodde vår predikan?* (Joh 12:38).
- *Här sker det som är sagt genom profeten Joel* (Apg 2:16, norska övers. 2011).
- *Det stämmer överens med profeternas ord, där det står skrivet: ...* (Apg 15:15).

Det finns alltså ett nära sammanhang mellan profeternas ord i Gamla testamentet och apostlarnas ord i Nya testamentet. Skriften är en enhet. Båda testamentena talar om Kristus. I det ena blir han förutsagd, i det andra blir förutsägelserna om honom presenterade som uppfyllda. Gamla testamentets profetior och Nya testamentets uppfyllelser är som två ögon som ser Kristus. Om vi bara ser med det ena ögat, ser vi inte djupet, hela bilden.

Men liksom de flesta människor har ett öga som ser bättre än det andra, så är det på samma sätt med förhållandet mellan Gamla och Nya testamentet. Nya testamentets ord om Kristus är klarare, eftersom Nya testamentet innehåller själva uppfyllelsen, själva verkligheten, medan Gamla testamentet bara innehåller skuggbilder. På flera ställen kallas Gamla testamentet för ”skuggan” medan Nya testamentet är ”verkligheten”. I Kol 2 t ex tar Paulus upp några av gamla förbundets föreskrifter om mat och högtider. Han skriver: *Låt därför ingen döma er för vad ni äter och dricker eller när det gäller högtid eller nymånad eller sabbat. Allt detta är en skugga av det som skulle komma, men själva verkligheten är Kristus* (Kol 2:16–17). Som vi vet får vi inga detaljer genom att betrakta

skuggan av en person. Vi ser formen och konturer men inte något mer. Vi ser inte själva kroppen. Vi kan inte se färgen på huden, håret eller ögonen. Vi ser inga personliga kroppsliga detaljer som ärr och rynkor etc. Gamla förbundets föreskrifter om mat och dryck, om helgdagar, om reningar etc var inte verkligheten. Det var bara en skugga och en förebild. Själva verkligheten, själva uppfyllelsen, är Kristus.

Hebreerbrevet 10 skriver om de blodiga offren i Gamla testamentet så som de blev befallda av Gud genom Mose. Dessa offer, läser vi i vers 1, *ger en skuggbild av det goda som kommer, men inte tingen i deras verkliga gestalt.*

Men om Gamla testamentet bara innehåller skuggan medan verkligheten finns i Nya testamentet, betyder det att vi ska använda Nya testamentet för att förklara Gamla testamentet, inte tvärtom. Vi ska inte använda Gamla testamentet för att förklara Nya testamentet. Svåra och för oss oklara profetior i Gamla testamentet ska inte tolkas så att de kommer i konflikt med Nya testamentet. Vi ser ju inte på en persons skuggbild för att avgöra hur hans kropp ser ut i verkligheten.

Hur mycket av Gamla testamentet är profetia?

Är allt i Gamla testamentet profetia, eller är det bara de ställen som i Nya testamentet tydligt identifieras som profetior? Paulus skriver i Ef 2:20 att kyrkan, Guds folk, *är uppbyggd på apostlarnas och profeternas grund, där hörnstenen är Kristus Jesus själv.* Det är alltså dessa två grupper av författare som utgör vår tros grundval. Vi bygger vår tro på det som apostlarna och profeterna har skrivit. Som vi vet var apostlarna ögonvittnen. Men det var också profeterna. Apostlarna förstod att profeterna inte bara var det som stod skrivit i de 16 profetböckerna i Gamla testamentet, nämligen från Jesaja till Malaki. Hebreerbrevets författare skriver t ex: *Mose var betrodd i hela Guds hus som en tjänare för att vittna om det som sedan skulle förkunnas* (Heb 3:5). I sitt berömda tal i Jerusalem på Pingstdagen säger Petrus om David att *han var profet... I förväg såg han Messias uppståndelse* (Apg 2:30–31). I Apg 3 återges ett annat tal av Petrus där han säger: *Alla profeterna, de som har talat från Samuel och framåt, har också förkunnat dessa dagar* (Apg 3:24). Mose, Samuel och David kallas alltså i Nya testamentet för profeter. De representerar de tre huvuddelarna som Gamla testamentet består av, nämligen lagen, profeterna och skrifterna.

Det är inte allt i Gamla testamentet som är lika tydliga profetior.

Stora delar av Gamla testamentets historiska böcker återger Guds folks historia under gamla förbundet, historiska framställningar om vad som konkret skedde. Vi tänker väl inte alltid på dessa historiska delar av Gamla testamentet som profetia. Som vi vet innehåller Gamla testamentet också poesi, drömmar, föreskrifter, biografier mm. Likväl säger Jesus till judarna: *Ni forskar i Skrifterna, för ni tror att ni har evigt liv i dem. Det är just de som vittnar om mig* (Joh 5:39). Han säger vidare till dem: *Hade ni trott Mose skulle ni tro på mig, för det var om mig han skrev* (Joh 5:46). Med andra ord: Alla skrifterna är ”till syvende och sist” profetior om Kristus. Då den uppståndne Kristus slog följe med de båda lärjungar som var på väg till Emmaus på påskdagen, sa han till dem: *”Så tröga ni är i tanke och hjärta till att tro på allt som profeterna har sagt! Måste inte Messias lida det här för att sedan gå in i sin härlighet?” Och han började med Mose och alla profeterna och förklarade för dem vad det stod om honom i alla Skrifterna* (Luk 24: 25–27).

När det gäller de historiska böckerna vittnar dessa om hur Gud bevarade löftet om Frälsaren genom Israels hela historia. Trots folkets vantro, synd och uppror mot Gud fanns hela tiden en liten rest av troende israeliter som trodde löftet om Messias. Gamla testamentets historiska böcker pekar framåt mot Kristus och den frälsning han skulle genomföra genom sin ställföreträdande gottgörelse för alla människors synder. Så hela Skriften handlar om Jesus Kristus, även om inte alla Skriftens böcker innehåller direkta profetior om honom.

Gamla testamentets profetior uppfylles i och genom Kristus

För att besvara frågan om hur profetiorna får sin uppfyllelse i den yttersta tiden bör vi alltså gå till de ställen i Nya testamentet som handlar om profetiornas uppfyllelse. Vi ska alltid först gå till de klara ställena och låta de som för oss oförståndiga är mera dunkla bli tolkade i ljuset av dem.

Vi bör också komma ihåg att det är den helige Ande som avgör hur profetiorna i Gamla testamentet ska tolkas. Hela Skriften är utandad av Gud. Varje ord är inspirerat av den helige Ande. Han kan inte motsäga sig själv. Därför är den tolkning eller uppfyllelse av Gamla testamentets profetior som den helige Ande ger i Nya testamentet den korrekta. Vi kan inte sätta oss till doms över den. Några gånger kan det tyckas som att den helige Ande är väl fri i sin tolkning. Likväl är den tolkningen den rätta.

De allra flesta av Gamla testamentets profetior som citeras i Nya testamentet handlar om Kristi person och gärning. De belyser *vem* Frälsaren är, *vad* Messias kom för att göra, *hur* han skulle visa sig, *när och hur* Guds frälsningsplan skulle genomföras och *varför* Jesus är så betydelsefull. Låt oss se på några exempel:

Enligt David är Jesus både HERREN Gud och en sann människa

- *HERREN sade till min Herre: "Sätt dig på min högra sida tills jag lagt dina fiender som en pall under dina fötter"* (Ps 110:1).
- *När jag ser din himmel, dina fingrars verk, månen och stjärnorna som du har skapat – vad är då en människa att du tänker på henne, en människoson att du tar hand om honom? En liten tid lät du honom vara lägre än Gud, med ära och härlighet krönte du honom* (Ps 8:4–6).

Både dessa ställen från två av Davids psalmer blir uppfyllda av Kristus enligt Nya testamentet. Ps 110 talar om Messias som sann Gud och sann människa. Enligt Jesus själv (se Matt 22:42ff) är han uppfyllelsen av denna profetia. Detsamma gäller profetian i Ps 8. Efter att han citerat Ps 8 skriver Hebreerbrevets författare: *När han lade allt under honom utelämnade han inget, allt skulle vara lagt under honom. Än ser vi inte att allt är lagt under honom. Men vi ser Jesus, som en liten tid var lägre än änglarna, nu krönt med härlighet och ära därför att han led döden* (Heb 2:6–9).

Enligt profeten Jesaja skulle Messias vara utan synd

- *Han fick sin grav bland de ogudaktiga men var hos en rik vid sin död, för han hade inte gjort något orätt, och inget svek fanns i hans mun* (Jes 53:9).

Petrus skriver i sitt första brev att denna profetia blev uppfylld i och genom Kristus: *Han hade inte begått någon synd, och inget svek fanns i hans mun* (1 Pet 2:22).

Enligt profeten Mika skulle Messias födas i Betlehem

- *Men du Betlehem Efrata som är så liten bland Juda tusenden, från dig ska det åt mig komma en som ska härska över Israel. Hans ursprung är före tiden, från evighetens dagar* (Mika 5:2).

Som vi vet var det precis detta som hände. Kristus blev inte född i Jerusalem utan i den lilla landsbyn Betlehem. När de vise männen kom till Jerusalem från Östern för att hylla kungen som hade fötts, måste kung

Herodes och folket i Jerusalem kalla till sig judarnas skriftlärdä för att få veta var Messias skulle födas. Och de skriftlärdä svarade helt korrekt: *I Betlehem i Judeen, för så är skrivet genom profeten: "Du Betlehem i Juda land, du är alls inte minst bland Juda furstar, för från dig ska utgå en furste som ska vara en herde för mitt folk Israel"* (Matt 2:4–6).

Enligt profeten Jesaja skulle Messias födas av en jungfru

- *Därför ska Herren själv ge er ett tecken: Se, jungfrun ska bli havande och föda en son, och hon ska ge honom namnet Immanuel* (Jes 7:14).

Sedan ängeln hade uppenbarat för Josef att hans trolovade Maria skulle föda en son, står det hos Matteus: *Allt detta hände för att det som Herren hade sagt genom profeten skulle uppfyllas*. Därefter citerar evangelisten Jesajas ord (Matt 1:22–23).

Enligt profeten Jesaja skulle Messias verksamhet vara i Galileen

- *Men det ska inte vara nattsvart mörker där ångest nu råder. Förr i tiden lät han Sebulons och Naftalis land vara föraktat, men i kommande dagar ska han ge ära åt trakten längs havsvägen, landet på andra sidan Jordan, hednafolkens Galileen. Det folk som vandrar i mörkret ska se ett stort ljus, över dem som bor i dödsskuggans land ska ljuset stråla fram* (Jes 9:1–2).

När evangelisten Matteus skriver om att Jesus flyttade från Nasaret (i Sebulon) till Kapernaum (i Naftali) citerar han denna profetia hos Jesaja och säger: *för att det som var sagt genom profeten Jesaja skulle uppfyllas* (Matt 4:14–16).

Enligt David skulle Messias undervisa folket med liknelser

- *Jag vill öppna min mun för att tala i bilder, låta gåtor från gammal tid strömma fram* (Ps 78:2, norska övers. 2011).

Detta ord hos David uppfylles enligt Matteus i och genom Jesus när han talade i liknelser till folket (Matt 13:34–35).

Enligt profeten Jesaja skulle Messias bära folkets sjukdomar och svagheter

- *Men det var våra sjukdomar han bar, våra smärtor tog han på sig, medan vi såg honom som hemsökt, slagen av Gud och pinad* (Jes 53:4).

Efter att Matteus berättat att Jesus botat många sjuka i Kapernaum säger han att detta ord hos Jesaja blev uppfyllt i och genom Jesus (Matt 8:17).

Enligt profeten Sakarja skulle Messias bli övergiven av sina närmaste

- *Svärd, upp mot min herde, mot den man som står mig nära, säger HERREN Sebaot. Slå herden så att fåren skingras, för jag ska vända min hand mot de små* (Sak 13:7).

I Getsemane citerar Jesus denna profetia och säger till lärjungarna: ”I natt kommer ni alla att överge mig. Det står skrivet: ”Jag ska slå herden, och fåren i hjorden ska skingras” (Matt 26:31).

Han ska hängas upp på förbannelsens trä

- *Den döda kroppen ska inte lämnas kvar på träet över natten..., för den som är upphängd är en Guds förbannelse* (5 Mos 21:23).

I Galaterbrevet citerar Paulus detta ord av Mose när han skriver: *Kristus har friköpt oss från lagens förbannelse genom att bli en förbannelse i vårt ställe. Det står skrivet: ”Förbannad är var och en som är upphängd på trä”* (Gal 3:13).

Profeten Sakarja förutsäger också att Messias skulle bli genom-borrad av sina fiender

- *De ska se upp till mig som de har genomborrat* (Sak 12:10).

Det var precis vad som hände när Jesus blev korsfäst. Evangelisten Johannes citerar detta ställe hos Sakarja efter att ha beskrivit hur soldaterna stack upp Jesu sida med ett spjut (Joh 19:37).

Enligt David skulle inget ben krossas på den korsfäste

- *Han bevarar alla hans ben, inte ett enda av dem ska krossas* (Ps 34:21).

Också detta ställe hänvisar Johannes till när han beskriver hur soldaterna krossade benen på de två som blev korsfästa tillsammans med Jesus men inte krossade något ben på Jesus (Joh 19:36).

Enligt profeten Jesaja skulle Messias få en grav hos en rik

- *Han fick sin grav bland de ogudaktiga men var hos en rik vid sin död* (Jes 53:9).

Evangelisten Matteus skriver att Josef från Arimatea var ”en rik man”. Jesus döda kropp blev lagd i hans nya grav (Matt 27:57–60).

Enligt David skulle inte hans kropp ruttna i graven utan han skulle uppstå från de döda

- *Du lämnar inte min själ åt dödsriket, du låter inte din Helige se förgängelsen (Ps 16:10).*

Detta ord från Davids psalmer brukar Petrus i sitt pingsttal när han säger att David var en profet som *i förväg såg Messias uppståndelse*. Han skulle inte bli kvar i dödsriket och hans kropp skulle inte se förruttelse, säger Petrus (Apg 2:30–32).

Messias skulle i stället sitta på Guds högra sida i härlighet

- *HERREN sade till min Herre: ”Sätt dig på min högra sida tills jag lagt dina fiender som en pall under dina fötter” (Ps 110:1).*

Också detta ord av David använder Petrus i samma pingstpredikan när han förklarar hur Jesus blev uppväckt från de döda och *upphöjd till Guds högra sida* (Apg 2:32–35).

Enligt profeten Joel skulle den helige Ande utgjas över människor så att de sprider budskapet om Messias frälsningsgärning

- *Det ska ske därefter att jag utgjuter min Ande över allt kött. Era söner och döttrar ska profetera, era gamla ska ha drömmar och era unga ska se syner. Ja, över tjänare och tjänarinnor ska jag i de dagarna utgjutna min Ande. Och jag ska göra tecken på himlen och på jorden, blod, eld och römpelare. Solen ska vändas i mörker och månen i blod innan HERRENS dag kommer, den stora och skrämmande. Och det ska ske att var och en som åkallar HERRENS namn ska bli frälst. På Sions berg och i Jerusalem ska det finnas en räddad skara, så som HERREN har sagt, bland de överlevande som HERREN kallar (Joel 2:28–32).*

Som vi nämnt tidigare blir denna profetia uppfylld på Pingstdagen i Jerusalem, för aposteln Petrus säger: *Här sker det som är sagt genom profeten Joel*, och därefter citerar han hela detta profetord hos Joel (Apg 2:16–21).

Enligt profeten Jesaja skulle Messias komma för att förkunna nådens och frihetens evangelium för alla bundna och sörjande syndare

- *Herren GUDS Ande är över mig, för HERREN har smört mig till att förkunna glädjens budskap för de ödmjuka. Han har sänt mig att förbinda dem som har förkrossade hjärtan, att utropa frihet för de*

fångna och befrielse för de bundna, att förkunna ett nådens år från HERREN och en hämningsdag från vår Gud, att trösta alla sörjande (Jes 61:1–2).

Detta profetord läste Jesus när han kom till synagogan i Nasaret på en sabbat. Sedan han hade läst Jesajas ord sa han: *I dag har det här stället i Skriften gått i uppfyllelse inför er som lyssnar (Luk 4:21).*

Vi kan alltså konstatera att profetiorna har uppfyllts i och genom Kristus, och många av dem är direkta förutsägelser om hans person, hans liv och hans frälsningsgärning. Vi har bara nämnt några av dem.

Allt i Skriften pekar mot Kristus

Som jag påpekat tidigare kom Kristus för att uppfylla allt det som är skrivet i lagen och profeterna (Matt 5:17). Också det som inte uttryckligen är nämnt som profetia pekar fram mot honom. Texten är alla löften i Gamla testamentet uppfyllda i Kristus. Paulus skriver: *Alla Guds löften har i honom fått sitt ja. Därför får de också genom honom sitt Amen, för att Gud ska bli ärad genom oss (2 Kor 1:20).* Det betyder att allt som Gud har lovat har fått sin uppfyllelse i honom. Den som alltså har Kristus har allt som Gud har lovat att ge.

Vidare har Kristus hållit lagen fullkomligt. Paulus skriver: *Kristus är lagens fullbordan, till rättfärdighet för var och en som tror (Rom 10:4).* Det betyder att han i allt gjort det som lagen kräver av oss människor. Han uppfyllde lagen för oss som vår ställföreträdare. Paulus skriver i Galaterbrevet: *När tiden var inne sände Gud sin Son, född av kvinna och ställd under lagen, för att friköpa dem som stod under lagen så att vi skulle få söners rätt (Gal 4:4–5).*

Med Kristi ankomst blev det gamla förbundet avslutat och ersatt av det nya förbundet. Allt i det gamla förbundet fick sitt slut. Kristus är en uppfyllelse av detta förbund. Alla de blodiga offren i det gamla förbundet pekade fram mot Kristus och hans offer på korset för alla synder. Vi läser i Hebreerbrevet: *Han gick in i det allra heligaste en gång för alla, inte med bockars och kalvars blod utan med sitt eget blod, och vann en evig återlösning (Heb 9:12).* Det betyder att det inte längre behövs något offer för synd, för han har offrat sig själv en gång för alla.

I och med Kristus har det aronitiska prästadöme som stod mellan folket och Gud upphört. Hebreerbrevet säger: *De andra prästerna har blivit fler och fler, därför att döden hindrade dem från att stå kvar i sin tjänst. Men Jesus lever för evigt, och därför har han ett prästämbete som är*

evigt (Heb 7:23–24). I Kristus har vi en evig medlare mellan Gud och oss. Det behövs inte längre något särskilt prästadöme som ska bära fram offer för alla våra synder. Paulus skriver: *Gud är en, och en är medlare mellan Gud och människor: människan Kristus Jesus* (1 Tim 2:5). Och vi läser i Hebreerbrevet: *Men nu har Kristus ett högre prästämbete, liksom han också är medlare för ett bättre förbund som är grundat på bättre löften* (Heb 8:6).

Templet i Jerusalem är inte längre det geografiska centret för tillbedjan, för Kristus själv är centret. Jesus sa till den samariska kvinnan: *Tro mig, kvinna, det kommer en tid när det varken är på det här berget eller i Jerusalem som ni ska tillbe Fadern. . . Det kommer en tid, och den är redan här, när sanna tillbedjare ska tillbe Fadern i ande och sanning* (Joh 4:21, 23). Därför har inte de troende någon särskild plats där de ska tillbe Gud. Vi har varken något Mekka eller Jerusalem. Vi kan tillbe Gud i ande och sanning där vi befinner oss.

Vi ser alltså hur hela Skriften pekar fram mot Kristus. Profeterna såg fram mot Frälsarens ankomst och tröstade folket med sina profetior. Profetiorna om frälsningen genom Messias styrkte de troende mitt under trångmål och lidande som de måste utstå. Petrus skriver: *Det var denna frälsning som profeterna sökte och forskade efter, de som profeterade om den nåd som ni skulle få. De försökte förstå vem eller vilken tid Kristi Ande i dem syftade på när han förutsade Kristi lidanden och den härlighet som skulle följa* (1 Pet 1:10–11). Lägga märke till detta! Profeterna profeterade om nåden, skriver Petrus, och det var Kristi Ande som var i dem och vittnade om att Kristus måste lida och sedan gå in i sin härlighet, precis som Jesus sa till Emmauslärjungarna: *Måste inte Messias lida det här för att sedan gå in i sin härlighet?* (Luk 24:26). I centrum för profeternas budskap står alltså Kristus, hans förnedring och hans upphöjelse, hans lidande och hans ingång i härligheten.

Men är det verkligen så att alla profetior får sin uppfyllelse i Kristus? Finns det inte också profetior i Bibeln som ännu inte har uppfyllts och som blir uppfyllda först på den yttersta dagen? Jo, det finns profetior som ännu inte har uppfyllts. Men också dessa profetior har Kristus i centrum. De handlar om det som ska hända när han kommer tillbaka för att ge alla troende del i härligheten. Dessa profetior som handlar om den yttersta dagen och allt som ska hända i förbindelse med Kristi andra ankomst till jorden har som en helt nödvändig bakgrund och förutsättning det som hände när han kom första gången för att lida och dö för

alla människors synder och levande stå upp igen från graven. Låt mig därför till slut säga något om detta.

Profetiornas slutgiltiga uppfyllelse på den yttersta dagen

På tisdagen i stilla veckan, tre dagar innan han blev korsfäst, besökte Jesus för sista gången templet i Jerusalem. När han lämnade templet och vandrade uppför Olivberget pekade hans lärjungar **på tempelbyggnaderna och sa: Mästare, se vilka stenar och vilka byggnadsverk!** Jesus svarade: *Ser du dessa stora byggnader? Här ska inte lämnas sten på sten. Allt ska rivas ner* (Mark 13:1–2). Templet i Jerusalem var storslaget och imponerande. Likväl skulle allt en gång läggas fullständigt öde.

Därefter berättade Jesus för lärjungarna om Guds dom över templet i Jerusalem och över hela staden. Allt skulle jämnas med marken. Sten skulle inte lämnas på sten. *Säg oss: När ska det ske? Och vad blir tecknet på din återkomst och den här tidsålderns slut?* frågade lärjungarna honom (Matt 24:3). Som svar på denna fråga håller Jesus ett långt tal där han beskriver Jerusalems ödeläggelse, världens slut och sin återkomst till dom. Vi finner detta tal i Matt 24, Mark 13 och Luk 21. Därefter berättar Jesus i Matt 25 liknelsen om de tio jungfrurna och liknelsen om talenterna, och avslutar med att berätta om den yttersta domen *när Människosonen kommer i sin härlighet* (Matt 25:31).

Det anmärkningsvärda i detta tal av Jesus är hur han knyter Jerusalems ödeläggelse till världens slut. När han svarar på lärjungarnas fråga *När ska detta ske?* talar han alltså om båda dessa händelser. Som vi vet blev Jerusalem ödelagt av romarna år 70 e Kr. För oss är det inte alltid så lätt att förstå när Jesus i detta tal talar om Jerusalems ödeläggelse, som alltså skedde år 70, och när han talar om världens slut som ännu inte har skett. Men Jesus gör detta helt medvetet. Profetiorna om dessa två katastrofer hänger nämligen samman. Det som hände när Jerusalem blev ödelagt är som ett förspel till det som ska hända när världen går under på den yttersta dagen. Det ska bli en stor nödtid med mycket lidande som ska drabba människorna, precis som det var då Jerusalem blev ödelagt av den romerska krigsmakten. Då upplevde Jerusalems invånare förfärliga tider. Det finns flera utombibliska historiska källor, bl a den judiske historieskrivaren Josefus (ca 37–100 e Kr), som beskriver de grymheter som ägde rum då romarna omringade Jerusalem och till slut ödelade staden.

I Matt 24 och Luk 21 nämner Jesus många tecken som ska tjäna som en varning om att alltings slut är nära. Det är tecken i naturen, i samhället och i kyrkan,

- Om tecken i naturen kan vi läsa: *Det ska bli stora jordbävningar och svält och pest på den ena platsen efter den andra, och skrämmande syner och väldiga tecken från himlen* (Luk 21:11). *Tecken ska visa sig i solen månen och stjärnorna, och på jorden ska folken gripas av ångest och stå rädlösa vid havets och vågornas dån. Människor ska tappa andan av skräck i väntan på det som ska drabba världen, för himlens makter ska skakas. Då ska man se Människosonen komma i ett moln med stor makt och härlighet* (Luk 21:25–27).
- Om tecken i samhället står det: *Ni kommer att höra stridslarm och rykten om krig. Se då till att ni inte blir skrämda. Sådant måste hända, men det är ännu inte slutet. Folk ska resa sig mot folk och rike mot rike, och det ska bli svält och jordbävningar på många platser* (Matt 24:6–7).
- Jesus talar också om tecken i den synliga kyrkan: *Många ska komma i mitt namn och säga: Jag är Messias, och de ska bedra många... Och då ska många komma på fall, och de ska förråda varandra och hata varandra. Många falska profeter ska träda fram och bedra många* (Matt 24:5, 10–11).
- Jesus talar om förföljelse av de kristna: *Innan allt detta händer ska man gripa och förfölja er. Man ska utlämna er åt synagogor och fångelser och ställa er inför kungar och ståthållare för mitt namns skull* (Luk 21:12).

Många av de tecken som Jesus nämner i detta tal sker framför våra ögon den dag i dag är. Det pågår hela tiden krig i världen och folk reser sig mot folk. Det är ofta hungersnöd och jordbävningar på många platser. Hela tiden träder falska profeter fram som för många vilse och kristna har blivit förföljda alltsedan de grymma kristendomsförföljelserna under den romerska kejsartiden. Så detta är profetior som har uppfyllts under historiens gång och som blir uppfyllda här och nu. Dessa tecken fungerar som en varning och en påminnelse om att den här världen går mot sitt slut. Den ska inte bestå för evigt.

Ja, den här världen och allt som är i den ska en gång gå under. En gång är det slut. Det är den stora dagen när vår Frälsare Jesus Kristus kommer åter för att uppväcka alla döda, för att döma världen och hämta

hem alla troende till sig. Det vimlar av profetior i Bibeln om uppståndelsen på den yttersta dagen, om den yttersta domen och om den himmelska härlighet som vi ska få ta i besittning för evigt.

Jesus säger i det tal som har hänvisats till: *Då ska Människosonens tecken synas på himlen, och jordens alla folk ska jämra sig när de ser Människosonen komma på himlens moln med stor makt och härlighet. Med starkt basunljud ska han sända ut sina änglar, och de ska samla hans utvalda från de fyra väderstrecken, från himlens ena ände till den andra. Lär av en jämförelse med fikonsträdet. Redan när kvisten blir mjuk och bladen spricker ut vet ni att sommaren är nära. På samma sätt vet ni, när ni ser allt detta, att han är nära och står för dörren* (Matt 24:30–33).

Om uppståndelsen på den yttersta dagen förkunnar Jesus: *Liksom Fadern har liv i sig själv, har han också låtit Sonen ha liv i sig själv. Och han har gett honom makt att hålla dom, eftersom han är Människosonen. Var inte förvånade över detta. Det kommer en tid när alla som ligger i gravarna ska höra hans röst och komma ut. De som har gjort gott ska uppstå till liv, och de som har gjort ont ska uppstå till dom* (Joh 5:26–29).

Strax efter att Jesus synligt farit upp till himlen kom det två änglar som förkunnade för lärjungarna: *Denne Jesus som togs upp från er till himlen, han ska komma tillbaka på samma sätt som ni såg honom stiga upp till himlen* (Apg 1:11). Paulus skriver till tessalonikerna: *När en befällning ljuder, en ärkeängels röst och en Guds basun, då ska Herren själv komma ner från himlen, och de som dött i Kristus ska uppstå först* (1 Tess 4:16). I Hebreerbrevet kan vi läsa: *Så blev Kristus offrad en gång för att bära många synder. Och han ska träda fram en andra gång, inte för att bära synd utan för att frälsa dem som väntar på honom* (Heb 9:28).

Inte bara i Nya testamentet finner vi profetior om den yttersta dagen. Också hos många av profeterna finner vi sådana profetior. Här bara några exempel:

- Daniel skriver om uppståndelsen: *De många som sover i mullen ska vakna, några till evigt liv och andra till förakt och evig skam* (Dan 12:2).
- Heskiels syn i kap 37 om de döda benen som fick liv är en levande bild för hur Gud ska uppväcka de döda på den yttersta dagen: *Ni ska inse att jag är HERREN, när jag öppnar era gravar och för upp er, mitt folk, ur dem* (Hes 37:13).
- Flera ställen hos profeten Jesaja talar om den yttersta dagen: *Se, HERRENS dag kommer, fruktansvärd med harm och brinnande*

vrede, för att ödelägga landet och utrota syndarna som bor där. För himlens stjärnor och stjärnbilder ger inte längre sitt ljus. Solen går upp mörk och månen ger inte sitt sken. Jag ska straffa världen för dess ondska, de gudlösa för deras skuld. Jag ska göra slut på de stoltas övermod och slå ner tyrannernas högmod (Jes 13:9–11). Himlens hela härskara går under, himlarna rullas ihop som en bokrulle. Hela dessa härskara faller förvissnad ner som vissnade löv från vinnrankan, som vissnade blad från fikonträdet (Jes 34:4).

Vi behöver inte leva i ovisshet. Profetiorna är klara och tydliga. Det finns en ”HERRENS dag”, en yttersta dag då Jesus kommer igen så som han har sagt. Men är det så säkert att dessa profetior är sanna? Kan vi lita på dem? Ja, lika säkert som att Jesus uppfyllde allt vad profeterna och skrifterna sagt – så som vi har sett – lika säkert är det att profetiorna om den yttersta dagen, om uppståndelsen, om domen, om himlen som vi har att vänta ska bli uppfyllda. För det är han som är själva uppfyllelsen av Bibelns skrifter som säger det.

Vi behöver inte se fram mot den dagen med fruktan och rädsla. Det är sant att det ska komma en tid med trångmål och lidande innan Jesus kommer tillbaka, men när den dagen inträffar, då ska vi se *Människosonen komma i ett moln med stor makt och härlighet* (Luk 21:27), då vet vi att vår befrielse har kommit. Jesus säger: *När det här börjar hända, så räta på er och lyft era huvuden, för er befrielse närmar sig* (Luk 21:28).

Vi vet inte när den dagen kommer. Bibeln säger att den kommer som en tjuv om natten (1 Tess 5:2; 2 Pet 3:10). Därför ska vi vara vakna, andligt sett, och inte slöa till så att den dagen kommer oförberett. För vi vill alla vara med Jesus när han kommer för att hämta hem de sina.

Vem är beredd när han kommer? Vad består den rätta förberedelsen i? Den består i att tro nådens evangelium och hålla fast vid det trots allt motstånd och förföljelser och lidande. Han som har uppfyllt alla profetior och som har lovat komma igen, är Jesus Kristus, vår Frälsare. Han kom för att göra oss rena och rättfärdiga, himmelen värdiga. Genom sitt liv, sitt lidande och sin död på korset och sin segerrika uppståndelse och himmelfärd har han fullbordat sin frälsningsgärning för dig och för mig. Var och en som tror på honom ska inte komma på skam på den dagen, då när han kommer för att ge oss en evig frälsning.

Hur uppstår de döda och vilken slags kropp får de?

Av Stefan Hedkvist

En del av medlemmarna i församlingen i Korint hade svårt att förstå hur döda uppstår, alltså, vad för slags kropp de ska ha. Och eftersom de var förvirrade angående uppståndelsekroppen så hade de gjort det enkelt för sig och börjat säga att det inte finns någon uppståndelse – utan att tänka på konsekvenserna. Om det inte finns någon uppståndelse finns det inte heller någon förlåtelse för synderna. Om det inte finns någon uppståndelse från de döda så har inte heller Jesus uppstått och då är vi kvar i våra synder.

I första delen av 1 Kor 15 visar Paulus på uppståndelsens faktum. Jesus har uppstått. Han visade sig för många. Han uppstod som förstlingen av de insomnade. När han en dag kommer tillbaka i härlighet så ska vi också göras levande, eller förvandlas om vi lever den dagen. Sedan följer verserna 35–49 som handlar om vilken slags kropp vi ska få vid uppståndelsen. Båda frågeställningarna är fortfarande lika aktuella. Finns det en uppståndelse, och vilken slags kropp och vilka egenskaper ska de uppståndna ha? Låt oss se vad Paulus svarar i 1 Kor 15:35–49:

Nu kanske någon frågar: Hur uppstår de döda? Vad har de för kropp när de kommer? Du oförståndige, det du sår får inte liv om det inte dör. Och det du sår har inte den form det ska få utan är ett naket korn, kanske av vete eller något annat slag. Men Gud ger det den form som han har bestämt, och åt varje frö dess egen form. Alla kroppar är inte av samma slag. Det är skillnad mellan människors, boskapsdjurs, fåglars och fiskars kroppar. Det finns både himmelska kroppar och jordiska kroppar, men de himmelska kropparnas glans är av ett slag och de jordiska kropparnas glans av ett annat slag. Solen har sin glans, månen en annan glans och stjärnorna en annan, och stjärna skiljer sig från stjärna i glans.

Så är det också med de dödas uppståndelse. Det som blir sått förgängligt uppstår oförgängligt. Det som blir sått i ringhet uppstår i härlighet. Det som blir sått i svaghet uppstår i kraft. Det sås en jordisk kropp, det uppstår en andlig kropp. Finns det en jordisk kropp, finns det också en andlig kropp. Så står det också skrivet: Den första människan, Adam, blev en levande varelse. Den siste Adam blev en livgivande ande.

Men det första var inte det andliga, utan det jordiska. Därefter kom det andliga. Den första människan kom från jorden, av jord. Den andra människan kom från himlen. Så som den jordiska människan var, så är också de jordiska. Och så som den himmelska människan är, så är också de himmelska. Och liksom vi har burit den jordiska människans bild, ska vi också bära den himmelska människans bild.

De flesta människor ser på sin nuvarande existens som den enda verkliga. Döden ligger i den bortre horisonten, då upphör vår existens, tänker man. Alla vet ju vad som då händer. Kroppen läggs i graven eller bränns. I jord förmultnar kroppen tills det bara är ben kvar och med tiden försvinner de också. Efter kremering sprids eller begravs askan. Vill man sprida askan krävs tillstånd från länsstyrelsen men är inte svårt att få. Ofta handlar det om att sprida askan till sjöss. Ibland tror jag man vill att askan ska spridas för att tanken på uppståndelsen är så störande. Man vill för säkerhets skull se till att uppståndelsen blir omöjlig – det ska bli för svårt för Gud. Men Bibeln betygar: För Gud är ingenting omöjligt.

Anledningen till att en del i Korint sa att det inte fanns någon uppståndelse berodde på att de inte kunde tänka sig hur det skulle gå till. När kroppen redan är förstörd, förmultnad eller uppbränd, vilken kropp kan då uppstå? Paulus tar upp frågan: *Hur uppstår de döda? Vad har de för kropp när de kommer?*

Det är nog frågor som alla kristna funderat över. De som dör som barn, kommer de att uppstå och leva för evigt som barn? De som är gamla och svaga, ska de uppstå som gamlingar? Ser vi till människosläktets utvecklig så ser vi en allt större anhopning av genetiska skador. Kommer de att uppstå fortfarande märkta av sina sjukdomar eller funktionsvariationer? Hör funktionsvariationerna till personen så att det kommer att prägla den eviga tillvaron också? Och hur blir det med dem som har förvärvade skador? Vilken kropp kommer de att ha i uppståndelsen? Kommer där att finnas personer med amputerade ben eller armar?

Vi ska svara med Paulus: *Du oförståndige, det du sår får inte liv om det inte dör. Och det du sår har inte den form det ska få utan är ett naket korn... Men Gud ger det den form som han har bestämt... Så är det också med de dödas uppståndelse.* Paulus svarar med att likna en begravning vid att plantera ett frö? Det gror inte förrän det läggs i jorden och dör. Det som sedan växer upp har en helt annan form och härlighet än fröet som blev lagt i jorden. Kan Gud ge olika form åt växterna beroende på vilket frö som sås, och kan han ge olika form åt jordiska kroppar, åt *människors, boskapsdjurs, fåglars och fiskars kroppar*, så kan han också ge vår uppståndelsekropp den form han bestämt.

Också när det gäller vår härlighet har Gud kontroll. Det gäller samma sak här. En fullt frisk människa, fullt utvecklad, på toppen av sin fysiska och mentala förmåga, är något förunderligt. Vi beundrar deras prestationer vid stora sportevenemang och förundras över vad en människa förmår. Men de har en glans som bleknar. Vi förlorar successivt våra förmågor och när vi nått livets slut är det inte mycket kraft kvar. Men uppståndelsekroppen har en helt annan glans. Paulus jämför det med den skillnad vi kan se mellan olika kroppars härlighet: *de himmelska kropparnas glans är av ett slag och de jordiska kropparnas glans av ett annat slag. Solen har sin glans, månen en annan glans och stjärnorna en annan, och stjärna skiljer sig från stjärna i glans. Så är det också med de dödas uppståndelse. Det som blir sått förgängligt uppstår oförgängligt. Det som blir sått i ringhet uppstår i härlighet. Det som blir sått i svaghet uppstår i kraft. Det sås en jordisk kropp, det uppstår en andlig kropp.*

Det uppstår en andlig kropp, skriver Paulus. Det innebär inte att vi ska bli andeväsen. Men det uppstår en kropp som har andra egenskaper än vår jordiska kropp. Vi känner vilka egenskaper vår jordiska kropp har och vad kroppen behöver för att leva. Men vilka krav ställs på våra kroppar för att kunna leva för evigt inför Gud och tjäna honom? Det vet bara Gud. Men vi blir försäkrade om att Gud ska ge vår uppståndelsekropp passande egenskaper. Därför kallas den en andlig kropp. Vi vet inte vad vi ska bli och vi vet inte vad som menas med en andlig kropp. Men Skriften ger oss denna försäkran: *När Kristus träder fram, han som är vårt liv, då ska också ni träda fram i härlighet tillsammans med honom* (Kol 3:4).

Paulus förklarar att det finns en andlig kropp genom en rad jämförelser mellan den första människan Adam och Kristus, som han kallar den siste Adam. Den första människan blev formad av jord och blev en levande varelse när Gud blåste in livsande i hans näsa. Genom syndafallet

kom förbannelsen över honom och alla hans efterkommande. På grund av synden måste vi alla vända tillbaka till den jord vi är tagna från. Vi är alla lika Adam och hans livsvillkor blev våra livsvillkor, och det kommer först. Först kommer det jordiska, därefter kommer det andliga. Det jordiska har vi erfarenhet av. Sedan kommer det andliga och det får vi vänta på. Men ett är säkert. Det kommer. Liksom det finns en jordisk kropp så finns det också en andlig.

Till skillnad mot Adam var det inte nödvändigt för Gud att blåsa in livsande i näsan på Kristus för att han skulle bli en levande varelse. Han är Guds Son och hans ursprung är av evighet. Han har liv i sig själv och han kom från himlen för att ge världen liv. Han blev en livgivande ande. Han blev förhärligad efter att han fullbordat allt som krävdes för att ge andligt och evigt liv åt oss som är lika den förste Adam.

Och så som den himmelska människan är, – alltså så som Kristus är – så är också de himmelska. Och liksom vi har burit den jordiska människans bild, ska vi också bära den himmelska människans bild. Det är vår största längtan och vårt fasta hopp. Vi ska en dag bli lika Kristus som med sitt liv och sin död köpt oss för att vi ska tillhöra honom. Han har uppstått som den förste bland många. På uppståndelsens dag ska han förvandla oss så att vi blir lika honom.

Ögonvittnesskildringarna i evangelierna ger oss en föraning om vad vi ska bli. Efter uppståndelsen ser vi inte längre smärta och lidande hos honom, enbart seger och härlighet. Vi kommer att få del av hans härlighet och seger. Han ska upphöja oss till en härlighet och ära som är helt ofattbar. Jesus säger i brevet till Laodicea: *Den som segrar ska jag låta sitta hos mig på min tron, liksom jag själv har segrat och sitter hos min Far på hans tron* (Upp 3:21). Vi hör att Jesus åt mat efter sin uppståndelse, men det verkade inte vara därför att kroppen behövde mat utan av andra anledningar: han åt för att visa sina förskräckta lärjungar att han inte var en ande, utan samma kropp som blev lagd i graven hade uppstått i förhärligad form. Han åt också för att identifiera sig. Lärjungarna kände igen honom när han bjöd dem på frukost vid Gennesarets sjö. Vi ska också äta i himlen. Där blir vi bjudna till Lammets festmåltid och vi ska få äta av livets träd. Men våra kroppar ska ha andra egenskaper, för vi ska aldrig hungra eller törsta mer. Vi ska inte längre leva med graven som bortre horisont för vår tillvaro, för döden ska inte finnas mer. *Liksom vi burit den jordiska människans bild så ska vi bära den himmelska människans bild.* Gud har makt att göra detta. Det är vårt hopp.

Vad menas med Yam-suf?

I den hebreiska grundtexten är *Yam-suf* namnet på det hav som israeliterna tågade rakt igenom i samband med deras flykt ut ur Egypten. Vilket hav menas? Den tidiga grekiska översättningen av Gamla testamentet (Septuaginta) översätter Yam-suf med Röda havet. Men vilken av Röda havets två stora havsvikar är Yam-suf, Suezviken eller Aqabaviken?

Enligt Gamla testamentet syftar *Yam-suf* helt klart på Aqabaviken. Några exempel: I 1 Kung 9:26 står: ”Kung Salomo byggde också en flotta i Esjon-Geber, som ligger vid Elot (nuvarande Eilat), på stranden av *Yam-suf*, i Edoms land.” I 4 Mos 21:4 berättar Mose om slutfasen av den 40-åriga ökenvandringen: ”De bröt upp från berget Hor (uttalas *Hår*) och tog vägen mot *Yam-suf* för att gå omkring Edoms land.” I 2 Mos 23:31 återger Mose HERRENS ord om det utlovade landets sydgräns: ”Jag ska låta ditt lands gräns gå från *Yam-suf* till filisteernas hav och från öknens till floden.” Den moderna staten Israel har tagit fasta på denna gräns. Gränsen mellan Israel och Egypten är därför idag densamma, dvs *från Aqabaviken nära Eilat till Medelhavet söder om Gazaremsan*.

När Mose tvingades fly från Egypten (2 Mos 2:15) flydde han till Midjans land som låg öster om Aqabaviken, eftersom Egypten hade kontrollen över öknen *ända fram till Aqabaviken*. För att fly till Midjans land bör Mose ha valt just ”*ökenvägen mot Yam-suf*”, alltså samma väg som israeliterna tog vid uttåget (se 2 Mos 13:18). I Josuas sluttal till Israeliterna rekapitulerar HERREN vad som hände i samband med uttåget: ”När jag förde era fäder ut ur Egypten och ni hade kommit till havet följde egyptierna era fäder med vagnar och ryttare *ända till Yam-suf*” (Jos 24:6, se också Dom 11:16). Det stämmer med vad som berättas i 2 Mos 13:17–21 och 14:1ff: Efter att dag och natt ha vandrat *på ökenvägen mot Yam-suf* (alltså mot Aqabavikens nordspets) och nästan lämnat Egyptens maktsfär, fick de av Gud den märkliga befallningen att vända (2 Mos 14:2) och ta en annan väg, *inte förbi havet utan rakt mot havet*, förmodligen den slingriga vägen ner mot nuvarande Nuweiba på Aqabavikens nordvästra strand. HERREN ville att det skulle se ut som

om israeliterna gått vilse och blivit instängda framför Aqabaviken, så att egyptierna skulle besluta att jaga efter dem. Varför fick de order att vända och ta denna ”dead end” (återvändsgränd? För att HERREN skulle visa sin frälsande makt: rädda israeliterna genom ett oförlömligt under och låta förföljarna gå under (se 2 Mos 14:17–18).

HERREN hade förklarat för Mose det säregna vägvalet: ”Jag ska förhärliga mig på farao och hela hans här, så att egyptierna förstår att jag är HERREN” (2 Mos 14:4). Han befallde nu Mose i den till synes hopplösa situationen: ”Lyft din stav och räck ut handen över *havet* och *klyv det*, så att Israels barn kan gå *rakt igenom havet* på torr mark.” Mose gjorde så och undret skedde: HERREN drev undan havet genom en stark östanvind och vattnet klövs itu. Israels barn kunde nu gå rakt genom havet på torr mark, medan vattnet stod som en mur till höger och vänster om dem (2 Mos 14:16–22).

Att övergångens hav är ett djupt hav och inte t ex de grunda Bitersjöarna strax öster om Nildeltat är uppenbart. När Jesaja påminner om Guds makt att frälsa hänvisar han till undret då Gud gjorde en väg genom det djupa havet: ”Var det inte du som torkade ut havet, det stora djupets vatten, och gjorde havsdjupen till en väg där de återlösta kunde gå fram?” (Jes 51:10). I den lovsång som Mose och Israel barn sjöng efter räddningen kallas havet för *Yam-suf*: ”Faraos vagnar och här kastade han i havet, *hans utvalda krigsmän dränktes i Yam-suf*. Djupet täckte dem, de *sjönk till botten som stenar*. Din högra hand, HERRE, är härlig i sin kraft, din högra hand, HERRE, *krossade fienden*” (2 Mos 15:4–6). Här ges förklaringen till namnet ”Yam-suf”: *Yam* betyder ”hav” och *suf* betyder som verb ”få sitt slut, upphöra, gå under” och som substantiv ”slut, undergång”. *Suf* kan också betyda ”säv, vass”. Därför väljer många översättningen ”Sävhavet” (på eng. ”Sea of Reeds”), men den översättningen passar dåligt i sammanhanget och *anknyter inte till vad som hänt*. Den rätta översättningen är sannolikt ”Slutets hav” eller ”Undergångens hav”, ett lämpligt namn på det hav där de förföljande egyptierna mötte sitt slut/sin undergång och israeliterna räddades genom att Gud höll sitt löfte att ”förhärliga sig”. Frälsningen är mänskligt sett helt omöjlig, ett ofattbart Guds under.

Några exempel på namn som anknyter till vad som hänt

Ständigt använder Bibeln namn på platser och människor för att *påminna om vad som hänt*. Några exempel: Löftessonen Isak (på hebr. *Yitzhaq*)

får heta Yitzhaq (1 Mos 21:3), för Abraham ”skrattade” (hebr. *yitzhaq*) åt löftet att Sara och han skulle få en son (1 Mos 17:17). Jakob får heta *Israel* (= ”kämpade med Gud”), för han hade kämpat med Gud (1 Mos 32:28). Platsen där det skedde får heta *Peniel* (= ”Guds ansikte”), för ”jag har sett Gud ansikte mot ansikte, och ändå har mitt liv skonats” (1 Mos 32:30). Platsen där vattnet var ”bittert” (på hebr. *mara*) får heta *Mara* för att påminna om att Gud genom ett under gjorde vattnet drickbart (2 Mos 15:23). På samma sätt får *havet där Gud genom ett under räddade israeliterna och lät förföljarna ”gå under”* heta ”*Yam-suf*” = ”Undergångens hav”. Aqabaviken kan inte kallas för ett ”sävhav”: *det var inte något grunt sävhav som israeliterna vandrade rakt igenom.*

Sammanfattning

1. ”HERREN talade till Mose och Aron och befalld dem att säga till Israels barn och till farao, kungen av Egypten, att *Israels barn skulle föras ut ur Egyptens land*” (2 Mos 6:13). Skulle israeliterna ha förts rakt söderut, alltså inte ”ut ur” Egypten utan långt *in i* det egentliga Egypten (för att sedan tåga på torr mark genom Suezviken), stämmer det inte alls med uppdraget: ”Du ska föra mitt folk, Israels barn, ut ur Egypten” (2 Mos 3:10). För att folket inte skulle ”ångra sig och vända tillbaka till Egypten när de fick se krig hota” skulle de inte ta ”vägen genom filisteernas land” (hebr. *derek erets pelishtim*) utan vika av och ta ”ökenvägen till Yam-suf” (hebr. *derek hammidbar Yam-suf*) (2 Mos 13:17–18).
2. Gud sa till Mose vid Guds berg Horeb: Som ”*tecken* på att det är jag som har sänt dig” ”ska ni hålla gudstjänst *på detta berg*” ”när du har fört folket ut ur Egypten” (2 Mos 3:12). Guds berg Horeb låg inte på den sk Sinaihalvön utan i eller nära Midjans land öster om Aqabaviken, för Mose var i Midjans land och vallade sin svärfars får när Gud uppenbarade sig för honom och gav honom uppdraget att föra Israels barn ut ur Egypten.
3. Av en rad bibelställen framgår det tydligt att med Yam-suf menas Röda havets Aqabavik (se bl a 2 Mos 23:31; 4 Mos 21:4; 1 Kung 9:26). Namnet syftar på Guds räddningsunder då de förföljande egyptierna mötte sin undergång (dränktes). Det framgår av lovsången efter räddningsundret: ”Faraos vagnar och här kastade han i havet, *hans utvalda krigsmän dränktes i Yam-suf*”, dvs ”Undergångens hav”.

SE

Israel och judarnas återvändande i vår tid

Profeterna i GT talar om ett återvändande. Men vad är det för ett återvändande som profeterna talar om? Svaret på den frågan kräver en hel artikel med tanke på de många missförstånd som finns.

Bakgrunden

HERREN hade lovat Abraham att göra honom till ett stort folk: ”Jag ska välsigna dig och göra ditt namn stort, och du ska bli en välsignelse... *I dig ska jordens alla släkten bli välsignade*” (1 Mos 12:2–3). ”Se upp mot himlen och räkna stjärnorna, om du kan räkna dem... Så ska din avkomma bli” (1 Mos 15:5). Löftet upprepas för sonsonen Jakob: ”*Genom dig och din avkomma ska jordens alla släkten bli välsignade*” (1 Mos 28:14). När Jakob kom tillbaka från Paddan-Aram sa Gud till honom: ”Du ska inte längre heta Jakob, utan Israel ska vara ditt namn... Var fruktsam och föröka dig, *Ett folk, ja, många folk ska komma från dig, och kungar ska utgå från dig*” (1 Mos 35:10–11).

Efter Israels barns mirakulösa räddning från trälldomen i Egypten ingår HERREN vid Sinai berg ett särskilt förbund med dem, dvs ett avtal eller en överenskommelse med den räddade skaran. **Som HERRENS från trälldomen frälsta folk ska Israel av tacksamhet vara HERRENS tjänare, tjäna och tillbe honom som den ende sanne Guden och vittna om hans stora nådegärningar.** Israel fick ett viktigt tjänaruppdrag för att vittna om och förebilda den kommande frälsningen genom Messias. Den nåd Israels barn fick erfara är kraftkällan för deras tjänaruppdrag. Den borde resultera i en ny vilja att tjäna Gud, något som Jesaja vittnar om med följande ord: ”Jag vill förkunna HERRENS nådegärningar, HERRENS lov, *efter allt som HERREN har gjort för oss, allt det goda som han gjort för Israels hus efter sin barmhärtighet och stora nåd*” (Jes 63:7).

Men de flesta av Israels barn svek mycket snart det löfte som de

gav när Sinaiförbundet ingicks. När förbundsvillkoren lästes upp lovade folket: "Allt som HERREN har sagt vill vi göra och lyda" (2 Mos 24:7). Herren å sin sida lovade att *riktigt välsigna* Israels barn "om ni vandrar efter mina stadgar och håller mina bud och följer dem" (3 Mos 26:3ff): "Trösktiden ska hos er räcka till vinbärgningen, och vinbärgningen ska räcka till såningstiden" (v 5), "jag ska ge frid i landet" (v 6), "jag ska vandra bland er och vara er Gud, och ni ska vara mitt folk" (v 12). "Men om ni inte hör på mig och inte gör efter alla dessa bud, om ni föraktar mina stadgar, ... bryter mitt förbund, då ska jag i min tur göra detta mot er (3 Mos 26:14ff): jag ska straffa er med skräck" (v 16), "ni ska så er säd förgäves, för era fiender ska äta den" (v 16), "ni ska bli slagna av era fiender" (v 17), "jag ska själv ödelägga landet" (v 32), "er ska jag sprida ut bland hednafolken" (v 33).

I 5 Mos 28 upprepar Mose *välsignelserna* "om du lyssnar till HERREN din Guds röst" (v 1–14): "HERREN din Gud ska upphöja dig över alla folk på jorden... Välsignad ska du vara i staden, och välsignad ute på marken... HERREN ska upphöja dig till ett heligt folk åt sig, så som han med ed har lovat dig, om du håller Herren din Guds bud och vandrar på hans vägar." Han upprepar också *förbannelserna* "om du inte lyder HERREN din Guds röst" (v 15–68): "HERREN ska föra bort dig och den kung som du sätter över dig till ett folk som varken du eller dina fäder har känt" (v 36). "Av er ska det bli *ett fåtal kvar*, ni som tidigare var talrika som stjärnorna på himlen, eftersom du inte lyssnade till HERREN din Guds röst... Ni ska ryckas bort ur det land som ni är på väg till för att ta i besittning" (v 62–63).

Herren vill inte förkasta sitt folk

Genom lagens krav blir det tydligt hur syndig människan är. Hon gör ständigt uppror mot Gud och sviker honom. Hon borde älska och lyda Gud som är så god mot henne, men pga sitt syndafördärv saknar hon förmåga att älska Gud över allting och sin medmänniska som sig själv (= sammanfattningen av lagens krav). "Hur sjukt är inte ditt hjärta, säger Herren GUD" (Hes 16:30). Pga synden har människan förtjänat att bli förkastad för evigt. HERREN är hennes enda räddning. Den som ser HERRENS makt och vilja att rädda ber: "Omvänd mig, så blir jag omvänd! För du är HERREN min Gud" (Jer 31:18). Därför förkunnar HERREN genom Mose och profeterna inte bara lagens krav utan hela tiden också det glada budskapet om nåd, frälsning och omvändelse som en

oförtjänt gåva. *Lagen förkunnar den förkastelse som alla förtjänat, evangeliet det återvändande som ingen förtjänat.*

HERREN vill inte förkasta sitt folk. Trots ständig upproriskhet och avfällighet är HERREN *stor i nåd och barmhärtighet*. Han förlåter och hjälper sitt folk gång på gång, fast de om och om igen trotsar honom. Han väntar i det längsta med domen. Fastän Efraim, dvs Nordriket, på det grövsta förkastat HERREN till förmån för Baalsdyrkan, vill inte HERREN någon syndares död. Han säger genom sin profet Hosea i mitten av 700-talet f Kr, nästan 700 år efter Mose avskedspredikan: ”Hur ska jag kunna överge dig, Efraim? Ska jag lämna dig, Israel? Hur ska jag kunna göra med dig som med Adma och behandla dig som Sebojim? *Mitt hjärta vänder sig i mig, all min barmhärtighet vaknar. Jag vill inte utföra min brinnande vrede, jag vill inte ödelägga Efraim igen*” (Hos 11:8–9). Gud vill ingen syndares död. ”Skulle jag finna någon glädje i den ogudaktiges död? säger Herren GUD. Nej, *jag vill att han vänder om från sin väg och får leva*” (Hes 18:23).

Men till sist blir domen oundviklig över Efraim och Samaria (725–722 f Kr) och över Juda och Jerusalem (605–587 f Kr). Domen över Juda förebadades genom den assyriske kungen Sanheribs skövling av landet 701 f Kr. Efter assyriernas härjningar på HERRENS uppdrag konstaterar Jesaja: ”Ert land är ödelagt, era städer nerbrända i eld. Era åkrar förtärs i er åsyn av främlingar, ödelagda som efter främlingars framfart. Dottern Sion står kvar som en hydda i en vingård, som ett vaktskjul på ett gurfält, som en belägrad stad. *Hade inte HERREN Sebaot lämnat kvar en liten rest åt oss, då hade vi blivit som Sodom, vi hade liknat Gomorra*” (Jes 1:7–9).

Orsaken till ödeläggelsen är Israels framhärdande i otro, folkets ständiga svek och olydnad: ”*Vem är så blind som min tjänare och så döv som min budbärare som jag sänder? Vem är så blind som min förtrogne, så blind som HERRENS tjänare? Du har sett mycket men inte tagit vara på det. Öronen är öppna men ingen lyssnar...* De har utlämnats till plundring utan att någon räddar” (Jes 42:19–22). I samband med sin kallelse år 740 f Kr får Jesaja veta: ”HERREN ska sända folket långt bort, och ödsligheten ska bli stor i landet. När bara en tiondel är kvar i det (så blev fallet efter 722 f Kr), ska även den ödeläggas. Men liksom en terebint eller en ek lämnar kvar en stubbe när den faller, ska den stubben vara en helig säd” (Jes 6:12–13). Jesaja upprepar senare att bara en rest kommer att vända om, ta emot frälsningen genom Messias: ”*En rest*

ska vända om, en rest av Jakob, *till Gud den Mäktige* (till den utlovade Frälsaren) (Jes 10:21). För ett Israel som hemsökts svårt av assyrierna förkunnar Jesaja *frälsningslöftet*: "Ett barn blir oss fött, en son blir oss given. På hans axlar vilar herradömet, och hans namn är: Under, Rådgivare, *Mäktig Gud*, Evig Far, Fridsfurste" (Jes 9:6). Men de flesta förnekar att Messias är ett *Under*, sann människa utan synd och även *Mäktig Gud*. De förkastar syndares enda räddning: "Även om ditt folk, Israel, vore som havets sand, så ska **bara en rest** av det vända om. Förödelse är beslutad, en rättfärdig störtflod" (Jes 10:22).

Endast evangeliet kan skapa tro

Därför predikar Herrens profeter både lag och evangelium, lagen som avslöjar vår inre orenhet och evangelium som erbjuder oss Messias renhet som en oförtjänt gåva. Samtidigt med lagens krav "*Tvätta er, gör er rena!*" (Jes 1:16) förkunnar Jesaja evangeliet, syndernas förlåtelse, en avlösning, **en tillräknad renhet som har kraft att föda syndare på nytt, skapa tro**. Gåvan lyder: "*Om än era synder är blodröda ska de bli snövita, om än de är röda som scharlakän ska de bli vita som ull!*" (Jes 1:18). Gåvan kan också förkunnas så här: "*En banad väg ska gå där, en vandringsled, och den ska kallas den heliga vägen*" (Jes 35:8). Messias är "den heliga vägen". Bara han har den renhet som lagen kräver: att älska Gud över allting och våra medmänniskor som oss själva. Ingen syndare kan uppfylla detta krav. Men Messias är utan synd. Inget orent finns hos honom. Han är vår ställföreträdare, tar straffet för våra synder i vårt ställe och uppfyller lagens krav på syndfrihet för vår räkning.

Lagens krav med hot om straff kan skapa en fruktan som förhindrar grova brott. Men bara evangeliet kan skapa tro och förtröstan, enligt Bibelns språkbruk *ett nytt hjärta, så att vi av tacksamhet för Guds oförtjänta välsignelse vill återvända till honom, vill älska och tjäna honom*. Återvändandet från fångenskapen i Babel efter år 539 f Kr vill förebilda att **Gud vill och Gud kan ge oss återvändandets gåva**.

Jesaja berättar om Messias vad han i förväg fått se genom Guds övernaturliga uppenbarelse: "*Inget svek fanns i hans mun*" (Jes 53:9). "*Han blev genomborrad för våra brott, slagen för våra synder. Straffet blev lagt på honom för att vi skulle få frid, och genom hans sår är vi helade*" (Jes 53:5). När Jesaja i kap 35:8 kallar Messias för "*den heliga vägen*" och säger: "*Ingen oren ska färdas på den*", då bävar vi och tänker: Då är den inte för mig, för lagen visar mig tydligt att jag är en oren syndare. Därför tilläg-

ger Jesaja omedelbart: ”*men den är till för dem*” (ordagrann översättning av grundtextens ord *wehú lámo*¹), dvs *för orena som räknas för rena genom Messias renhet* (Jes 35:8). Vägen till Sion, till Guds fridsrike, till ”landet som flödar av mjölk och honung”, är inte våra gärningar utan Messias gärningar för oss. ”Jag är Vägen”, säger Jesus (Joh 14:6). ”Vägen” är banad, helt jämn, det återstår ingenting för oss att komplettera med.

Löftets barn är de som tror, de som inte förkastar Messias och hans frälsningsgärning. Herren säger om sin sanne tjänare Messias: ”Det är för lite att du bara är min tjänare som upprättar Jakobs stammar och *för tillbaka de bevarade av Israel* (”resten”). Jag ska sätta dig till *ett ljus för hednafolken, för att du ska bli min frälsning ända till Jordens yttersta gräns*” (Jes 49:6). ”Det ska ske i den yttersta tiden (= tiden mellan Messias första ankomst och hans återkomst till dom på den sista dagen) att *berget med HERRENS hus ska stå fast grundat och vara högst bland bergen*, upphöjt över höjderna. *Alla hednafolk ska strömma dit*” (Jes 2:2).

Profeterna använder ofta **ett bildspråk från det geografiska Israel** när de predikar om Messias och den utlovade välsignelsen i hans rike. Messias är *högst* bland bergen, för han är HERRENS boning, HERRENS sanna tempel. Jesus sa: ”Riv ner det här templet, så ska jag resa upp det på tre dagar” (Joh 2:19). ”Templet han talade om var hans kropp. När han sedan uppstod från de döda kom hans lärjungar ihåg att han hade sagt detta, och *de trodde på Skriften och på ordet som Jesus hade sagt*” (Joh 2:21–22). Petrus skriver: De troende är ”levande stenar” i Kristus, i detta andliga hus (1 Pet 2:4–5). Paulus skriver: ”Ni är alltså Kristi kropp och var för sig delar av den” (1 Kor 12:27). **Arvedelen, löftets land**, gäller inte bara judarna, poängterar Paulus. ”**Hedningarna har samma arv som vi, tillhör samma kropp och har del i samma löfte i Kristus Jesus genom evangeliet**” (Ef 3:6).

De troende från både judar och hedningar är Guds folk

Det Israel skulle vara och lovade att vara, nämligen en trogen tjänare, en budbärare om Herrens nådegärningar, det är **de troende från både judar och hedningar**. *De är ”ett utvalt släkte, ett kungligt prästerskap, ett heligt folk, ett Guds eget folk för att förkunna hans härliga gärningar”* (1

1 Dessa viktiga ord översätts inte av Bibel 2000 utan är överhoppade som obegripliga. Även evangeliet i Jes 1:18 blir obegripligt för Bibel 2000. Man gör om versens glada budskap till lag: ”När era synder är scharlakansröda, kan de då bli vita som snö? När de är röda som purpur, kan de då bli vita som ull?”

Pet 2:9). Paulus skriver: ”Alla som härstammar från Israel är nämligen inte Israel, och alla Abrahams avkomlingar är inte hans barn. Nej, det är genom Isak (dvs genom löftet) din avkomma ska räknas. Det vill säga: **det är inte de köttsliga barnen som är Guds barn, utan löftets barn räknas som hans avkomlingar**” (Rom 9:6–8). ”Så säger Gud genom Hosea: **De som inte var mitt folk ska jag kalla mitt folk, och den oälskade ska jag kalla min älskade. Och på platsen där det sades till dem: Ni är inte mitt folk, ska de kallas den levande Gudens barn. Men Jesaja utropar om Israel: Även om Israels barn vore talrika som havets sand, ska bara en rest bli frälst**” (Rom 9:25–27).

Hesekiel profeterar om återvändandet så här: ”Jag ska hämta er från folken och samla er från alla länder och föra er till ert land. *Jag ska stänka rent vatten på er så att ni blir rena. Jag ska rena er från all er orenhet och från alla era avgudar. Jag ska ge er ett nytt hjärta och låta en ny ande komma in i er.* Jag ska ta bort stenhjärtat ur er kropp och ge er ett hjärta av kött” (Hes 36:24–26). Vi ser tydligt att återvändandet är detsamma som den nya födelsens under, ett nytt hjärta. Jesus sa till Nikodemus: ”Jag säger dig sanningen: Den som inte blir född på nytt *kan inte se Guds rike*” (Joh 3:3). De återvändande har fått ett nytt hjärta. De är inte agnostiker och ateister, andligt blinda. ”De ska inte mer orena sig med sina avgudar och vidrigheter och alla sina brott... Min tjänare David (= Messias) ska vara kung över dem, och de ska alla ha en och samma herde” (Hes 37:23–24).

Profeterna använder en rad bilder för *den nya födelsens under, för omvändelsen till HERREN och hans land*. Gud sa till Hesekiel: ”Profetera över dessa ben och säg till dem: *Ni förtorkade ben, hör HERRENS ord: Se, jag ska låta ande komma in i er så att ni får liv... Och när jag profeterade hördes ett ljud, det blev ett rassel, och benen kom tillsammans så att ben fogades till ben... Jag profeterade som han hade befallt mig. Då kom Anden in i dem, och de fick liv och reste sig upp på sina fötter, en mycket stor skara... Jag ska låta min Ande komma in i er så att ni får liv, och jag ska låta er få bo i ert land*” (Hes 37:4–14).

Jesaja profeterar om **den nya födelsen som något övernaturligt**: ”*Jubla, du ofruktsamma, du som inte har fött barn! Brist ut i jubel och ropa av fröjd, du som inte har haft födslovärkar, för den ensamma har många barn, fler än den som har en man, säger HERREN*” (Jes 54:1). **De troende är inte födda ”på mänsklig väg” utan ”i kraft av ett löfte**” (Gal 4:23). De är födda ovanifrån (jfr Joh 3:3), födda av Gud. Se Gal

4:23–27, där Paulus citerar Jes 54:1 och understryker skillnaden mellan förbundet från berget Sinai och Guds nådesförbund: ”Det nuvarande Jerusalem ... lever i slaveri med sina barn”, men *”det himmelska Jerusalem” är fritt och ”vår moder”*. Hebreerbrevets författare säger att de troende har kommit ”till en festgemenskap och församling av förstfödda som har sina namn skrivna i himlen” (Heb 12:23).

Det nya födelsens Sion skiljer sig markant från det gamla Sion

Jesaja tydliggör flera gånger med olika bilder den stora skillnaden mellan det nuvarande, jordiska Jerusalem och det himmelska Jerusalem. Så säger HERREN enligt Jes 54:7, 11–14: *”Ett kort ögonblick övergav jag dig, men i stor barmhärtighet vill jag nu samla dig.* Du arma, så drabbad av stormar utan att få någon tröst! *Se, jag ska mura dina stenar med spetsglans och lägga din grund med safirer. Jag ska göra dina tinnar av rubiner, dina portar av kristall och hela din ringmur av ädla stenar. Alla dina barn ska bli HERRENS lärjungar, och dina barns frid ska vara stor. I rättfärdighet ska du bli befäst. Förtryck ska vara fjärran från dig, du har inget att frukta. Skräcken ska vara borta, den ska inte komma dig nära.”* ”Du ska vara en härlig krona i HERRENS hand, ett kungligt diadem i din Guds hand. Du ska inte mer kallas ’den övergivna’, **ditt land ska beta ’min kärva’ och ditt land ’den äkta bustrun’**, för HERREN har dig kär, **ditt land har fått sin äkta man**” (Jes 62:3–4). ”HERREN Sebaot ska på detta berg göra en festmåltid för alla folk, en festmåltid med feta rätter och lagrade viner... **Han ska utplåna döden för evigt.** Herren GUD ska torka tårarna från alla ansikten och *ta bort sitt folks vanära från hela landet*, för HERREN har talat” (Jes 25:6–28). ”Jag säger er sanningen”, säger Jesus: ”Den som hör mitt ord och tror på honom som har sänt mig, han har evigt liv. Han drabbas inte av domen utan *har gått över från döden till livet*” (Joh 5:24).

I och med Messias frälsningsgärning *uppfylls löftet till Abraham om rik välsignelse och ett land som flödar av mjölk och honung.* Välsignelsen är HERRENS nådegärning, den erbjuds alla folk och har makt att skapa tro, ett sant återvändande till honom och hans rike. **Där är alla HERRENS lärjungar och vanära, tårar och död finns inte mer.** Jesaja jämför med sin tids Israel och Juda: *”Du var i ruiner, ödelagd, ditt land var förött – nu blir du för trång att bo i, och de som slukade dig ska vara långt borta.* Du ska få höra hur barnen från din barnlöshets tid säger: ’Platsen är för trång för mig, ge mig plats så att jag kan bo här.’ Då ska du säga

i ditt hjärta: *”Vem har fött dessa åt mig? Jag var ju barnlös och ofruktsam, landsflyktig och fördriven. Vem har fostrat dem? Jag var ju lämnad ensam, varifrån kommer de?”* (Jes 49:19–21, jfr Jes 54:1!).

På den dagen ska HERRENS telning (= Messias) bli till härlighet och ära och landets frukt till stolthet och prydnad för den räddade skaran av Israel... Den ska kallas helig, var och en som är skriven bland de levande i Jerusalem, när HERREN har tvättat bort orenheten från Sions döttrar och sköljt bort blodskulderna från Jerusalem genom domens och reningens ande (Jes 4:2–4). ”På den dagen ska Herren för andra gången räcka ut handen för att friköpa *en rest av sitt folk* som är kvar från Assyrien, Egypten, Patros, Nubien, Elam, Shinar, Hamat och havsländerna. ***Han ske resa ett baner för hednafolken och samla de fördrivna av Israel och de keringspridda av Juda*** från jordens fyra hörn” (Jes 11:11–12). ”Bergen och höjderna ska brista ut i jubel inför er, markens alla träd ska klappa i händerna. I stället för törnsnår ska cypresser växa upp, i stället för nässlor ska myrten växa upp. Det ska bli till ära för HERREN, ett evigt tecken som inte ska utplånas” (Jes 55:12–13). Vem får landet till arvedel? ***”Den som tar sin tillflykt till mig ska få landet till arvedel och mitt heliga berg till besittning”*** (Jes 57:13b).

”Man ska inte mer höra om våld i ditt land eller förödelse och förstörelse inom dina gränser, utan *du ska kalla dina murar för frälsning och dina portar för lovsång*. Solen ska inte mer vara ditt ljus om dagen, månen ska inte lysa dig med sitt sken. HERREN ska vara ditt eviga ljus, din Gud ska vara din härlighet. Din sol ska inte mer gå ner, din måne inte mer avta, för HERREN ska vara ditt eviga ljus och dina sorgedagar ska vara slut. ***Då ska alla i ditt folk vara rättfärdiga och besitta landet för evigt, som ett skott av min plantering, som ett verk av mina händer för att förhärliga mig”*** (Jes 60:18–21).

Aposteln Johannes fick se välsignelsens utlovande land, de troendes osynliga fridsrike. På fångelseön Patmos fick han genom en syn se in i den osynliga, himmelska världen. ”Därefter såg jag, och se: *en stor skara som ingen kunde räkna, av alla folk och stammar och länder och språk*. De stod inför tronen och inför Lammets, *klädda i vita kläder* och med palmlblad i sina händer” (Upp 7:9). ”*Dessa som är klädda i vita kläder, vilka är de och varifrån kommer de?...* Det är de som kommer ur den stora nöden. De har tvättat sina kläder och gjort dem vita i Lammets blod” (Upp 7:13–14). De som återvänt till det sanna Sion kommer från både judarna (”bara en rest”) och från hednafolken, ”från alla folk och

stammar och länder och språk”. ”Mitt rike är inte av den här världen”, understryker Jesus (Joh 18:36). Det sanna Sion är alltså ett andligt rike. *Sions berg är inte som Sinai berg*, skriver Hebreerbrevets författare till sina trossyskon, ”ett berg som man kan ta på... Ni har kommit till Sions berg och den levande Gudens stad, det himmelska Jerusalem” (Heb 12:18–24).

Det nya förbundet är inte som Sinaiförbundet

Jeremia profeterar om Herrens frälsningsgärning genom det nya förbundet: ”Se, dagar ska komma, säger HERREN, då jag sluter *ett nytt förbund med Israels hus och med Juda hus, inte som förbundet jag slöt med deras fäder... förbundet med mig som de bröt... Jag ska lägga min lag i deras inre och skriva den i deras hjärtan... Alla ska känna mig*, från den minste av dem till den störste, säger HERREN, för *jag ska förlåta deras missgärningar och aldrig mer minnas deras synder*” (Jer 31:31–34). Herrens villkorlösa och totala syndaförlåtelse har makt att föda människor på nytt, ”från den minste till den störste”, så att de blir medlemmar i det fridsrike där ”alla känner HERREN”, alla lever i en kär gemenskap med honom. Guds rike kommer inte till en människa på ett sådant sätt ”så att man kan se det med ögonen”, betonar Jesus (Luk 17:20).

Sinaiförbundet var *ett tvåsidigt avtal, ett villkorat erbjudande*, som vi har sett ovan. Det nya förbundet är inte villkorat. Det är precis som det förbund som HERREN enligt 1 Mos 15 slöt med Abraham, *ett villkorlöst nådesförbund*. Jeremia 34:18–19 berättar hur ett tvåsidigt avtal kunde ingås. En kalv offrades genom att styckas i två delar och de båda parterna förpliktade sig att hålla avtalet genom att gå mellan de två styckena. Men när förbundet med Abraham ingicks enligt 1 Mos 15:17 gick HERREN ensam mellan köttstyckena under bilden av ”en rykande ugn med en brinnande fackla”. Därmed visade HERREN att *han åtog sig att uppfylla både förbundets välsignelselöfte och motpartens lydnadslöfte*. Detta åtagande fullbordades när Guds evige Son blev människa och i vårt ställe led förkastelsens straff och uppfyllde lagens lydnadskrav.

Skuggbilder för Messias och det sanna återvändandet

Gamla testamentet innehåller en rad skuggbilder av Messias och hans frälsningsgärning. När det gäller gamla förbundets krav på renhet och ett rätt firande av högtider, nymånader och sabbater skriver Paulus: ”Allt detta är *en skugga av det som skulle komma*, men *själva verkligheten är*

Kristus” (Kol 2:17). Hebreerbrevets författare skriver: ”Lagen (Guds undervisning i GT) ger *en skuggbild av det goda som kommer*, men *intetingen i deras verkliga gestalt*” (Heb 10:1).

HERREN lovar befria judarna från den babyloniska fångenskapen genom den persiske kungen Koresh så att de kan återvända till sitt land: ”Jag är den som säger om Koresh: ’Han är min herde, han ska fullborda allt jag vill. Han ska säga om Jerusalem: Det ska byggas upp, och till templet: Din grund ska bli lagd på nytt’” (Jes 44:28). ”När sjuttio år har gått för Babel ska jag ta mig an er och *uppfylla mitt löfte att föra er tillbaka till denna plats*” (Jer 29:10). ”Se, dagar ska komma, säger HERREN, då jag gör slut på fångenskapen för mitt folk Israel och Juda, säger HERREN. Jag ska låta dem komma tillbaka till det land som jag gav deras fäder... Det ska ske på den dagen, säger HERREN Sebaot, att *jag ska ta oket från din nacke* och bryta sönder det och slita av dina band. *Inga främlingar ska längre tvinga honom att tjäna dem, utan de ska tjäna HERREN sin Gud och David sin kung, som jag ska låta uppstå åt dem*” (Jer 30:3–9).

Messias benämns oftast ”Davids son” men ibland som här bara ”David” (se också t ex Hes 34:23–24). Befrielsen genom Koresh från den babyloniska fångenskapen vittnar om Guds makt att rädda från syndens fångenskap. Den är inte den sanna befrielsen från syndens fångenskap och den sanna återkomsten, bara *en skugga av Messias befrielsegärning*. Genom Koresh befrielsegärning erbjöds de bortavariande ett återvändande till Jerusalem. Men de återvändande var bara till en liten del ”HERRENS lärjungar”. Avfall och trots mot HERREN fortsatte och Jerusalem blev inte den fridens boning som *den fulla uppfyllelsen av löftet om landet handlar om, ett rike som överflödar av välsignelse*.

Återkomsten genom Koresh ville rikta judarnas blick mot den sanne befriaren Messias, men de flesta fortsatte i andlig blindhet för den sanna befrielsen och det sanna återvändandet till Gud hade genom Mose och profeterna varnat för hednafolkens avgudadyrkan och deras omoral. Men när Esra kom till Jerusalem på 400-talet f Kr hade många av återvändarna gift sig med hedniska kvinnor och tagit efter deras avskyvärda seder. ”Furstarna och föreståndarna var de första att begå sådan otrohet” (Esra 9:2). ”Vad ska vi nu säga, vår Gud, efter allt detta?”, skriver Esra. ”Vi har ju övergett dina bud som du gav genom dina tjänare profeterna” (Esra 9:10f). När Israels rätte härskare kom till Juda land enligt löftet i Mika 5:2 var det lika illa: ”Han kom till det som var hans eget, och hans egna tog inte emot honom” (Joh 1:11).

Sammanfattning

”Gud vår Frälsare vill att alla människor ska bli frälsta” (1 Tim 2:4). Han vill ingen syndares död. ”Skulle jag finna någon glädje i den ogudaktiges död? säger Herren GUD. Nej, jag vill att han vänder om från sin väg och får leva” (Hes 18:23). Gång på gång söker han föra Israels barn som svikit honom tillbaka till sig, till sitt rike, och inte bara dem utan alla syndare. Till sin Son, Messias, säger han som vi sett: ”Det är för lite att du bara är min tjänare som upprättar Jakobs stammar och *för tillbaka de bevarade av Israel*. Jag ska sätta dig till ett ljus *för hednafolken, för att du ska bli min frälsning ända till jordens yttersta gräns*” (Jes 49:6).

Löftet om ett återvändande ges till Israels barn och till alla folk *för att skapa tro och ge frälsning från fångenskap och förkastelse*. Messias är befriare från synd och evigt straff för alla människor genom sin ställföreträdande försoning. Messias ”*ska öppna blindas ögon (andligt blindas) och föra fångar ut ur fångelset, ur fångenskapen (den andliga fångenskapen) dem som sitter i mörkret*” (Jes 42:7). Petrus säger om troende från både judafolket och från hedningarna: ”*Ni är ett utvalt släkte, ett kungligt prästerskap, ett heligt folk, ett Guds eget folk*, för att förkunna hans härliga gärningar, han som har kallat er *från mörkret till sitt underbara ljus*” (1 Pet 2:9).

Löftet om räddning (*”Jag ska göra slut på er fångenskap”*) riktas ofta till Israel och Juda (t ex Jer 30:3, Amos 9:14). Men samma löfte riktas också till hednafolk, t ex till det högmodiga Moab: ”I kommande dagar ska jag göra slut på Moabs fångenskap” (Jer 48:47), till ammoniterna: ”Därefter ska jag göra slut på Ammons fångenskap” (Jer 49:6), och till elamiterna: ”I kommande dagar ska jag föra slut på Elams fångenskap” (Jer 49:39). Observera HERRENS ord genom Jesaja: ”*Den som tar sin tillflykt till mig ska få landet till arvedel och mitt heliga berg till besittning*” (Jes 57:13b).

Israel i vår tid är en judisk stat och den överväldigande majoriteten av de återvändande dit är inte ”HERRENS lärjungar” utan dessvärre agnostiker eller ateister. De återvändande som Bibeln talar om har *fått ett nytt hjärta, dvs blivit omvända till HERREN* (se bl a Hes 36 och 37). Det Sion dit de omvända återvänder är inget världsligt rike utan Guds eviga rike, ”en festgemenskap” med ”det nya förbundets medlare Jesus” i centrum (Heb 12:23f). Det har en ringmur av ädla stenar där *alla* dess invånare är HERRENS lärjungar (Jes 54:11–14). ”HERREN Sebaot ska på detta berg göra en festmåltid *för alla folk*” (Jes 25:6). Nädelöftet till

Abraham och Israel går i uppfyllelse: ”Ett folk, ja, många folk ska komma från dig” (1 Mos 12:2–3, 35:11). Johannes fick genom en uppenbarelse se nådelöftets uppfyllelse: Jag såg ”en stor skara som ingen kunde räkna, av alla folk och stammar och länder och språk” (Upp 7:9).

I välsignelsens land finns ingen förbannelse, ingen otro, ingen ofrid. Som kontrast till ett land med ruiner, ödeläggelse och svåra hemsökelse skildrar profeterna den överflödande välsignelsen i Guds rike med **bilder från det jordiska landet Israel**: *Bergen ska drypa av druvsaft och alla höjder flöda över... De ska bygga upp ödelagda städer och få bo i dem, de ska plantera vingårdar och få dricka vinet från dem, de ska anlägga trädgårdar och få äta deras frukt. Jag ska plantera dem i deras eget land. De ska inte mer ryckas upp ur det land som jag gett dem* (Amos 9:13–15).

Att Guds sanna Israel är *de troende* från såväl judarna som från hednafolk brukar helt felaktigt kallas för en ”ersättningsteologi”. De troende från hednafolken har inte ersatt den troende resten från judarna utan *inympats i denna rest*. Paulus använder bilden av ”en vild olivkvist” för troende hedningar som blivit inympade i ”det äkta olivträdet”, dvs troende judar (Rom 11:17–24). Otroende judar kallas för avbrutna grenar. Urförsamlingen runt Jesus var alla från början troende judar i det land som Gud bevarat trots folkets avfall, för att Messias enligt löftet skulle födas i detta land: ”Du Betlehem Efrata som är så liten bland Juda tusenden. Från dig ska det åt mig komma en som ska härska över Israel. Hans ursprung är före tiden, från evighetens dagar” (Mika 5:2). Till Messias urförsamling, detta Sion, ”strömmade hedningar” (jämför löftet i Jes 2:2) som blev omvända genom evangeliet om Jesus Kristus. Jesus kommenterar en hednings tro med orden: ”Inte hos någon i Israel har jag funnit en så stark tro. Och jag säger er: *Många ska komma från öster och väster och ligga till bords med Abraham och Isak och Jakob i himmelriket*. Men rikets barn ska kastas ut i mörkret utanför” (Matt 8:10–12).

Paulus förmanar de troende hedningarna att inte se ned på judarna pga deras otro. ”Det stämmar, de (otroende judar) *bröts bort på grund av otro*, men du är kvar genom tron. *Var inte högmodig*, utan bäva. För om Gud inte skonade de naturliga grenarna ska han inte heller skona dig” (Rom 11:20–21). Judarnas förhärdelse är inte total utan partiell, ”det finns också nu i denna tid en rest som Gud har utvalt av nåd” (Rom 11:5). Jesaja hade profeterat ”en rest ska vända om” (Jes 10:21). Denna rest har ännu inte i fullt antal inbärgats i Guds rike. Evangeliet ska därför förkunnas för både judar och hedningar fram till den yttersta

dagen. Än kan judar bli omvända, parallellt med att ”hedningarna i fullt antal” inbärgas. ”Evangeliet om riket ska förkunnas i hela världen till ett vittnesbörd *för alla folk. Sedan ska slutet komma*” (Matt 24:14).

”**Det är så** (grek. *houtās* ”på så vis”) hela Israel ska bli frälst” (Rom 11:25–26). ”*Även om ditt folk, Israel, vore som havets sand, så ska bara en rest av det vända om*” (Jes 10:22; Rom 9:27–28). **Med ”hela Israel” menas sålunda det fulla antalet av den troende resten från judarna och det fulla antalet av omvända hedningar.** ”*Alla som härstammar från Israel är nämligen inte Israel, och alla Abrahams avkomlingar är inte hans barn*” (Rom 9:6–7). ”*Jude är man i sitt inre, och hjärtats omskärelse sker genom Anden (= evangeliet) och inte genom bokstaven (= lagen)*” (Rom 2:29).

PS. De ultraortodoxa judarna i Mea shearim (de gamla judekvarteren i Jerusalem) accepterar inte staten Israel som det utlovade riket av det skälet att staten Israel har upprättats och styrs av världsliga politiker. I Skriften har de sett att det utlovade riket är ett messianskt rike med Messias som kung och att alla dess medborgare lyssnar till hans röst. Men tyvärr har de inte insett att Messias redan har kommit och att därmed Sinaiförbundet har tjänat ut och fullbordats av det nya förbundet. Därför kräver de att gamla förbundets tempel och offertjänst måste återupprättas och att ceremoniallagens alla bestämmelser följs. Petrus ord vid apostlamötet i Jerusalem är alltjämt aktuella: ”Varför vill ni då utmana Gud och lägga ett ok på lärjungarnas axlar som varken våra fäder eller vi själva har kunnat bära?” (Apg 15:10). Man är främmande för friheten i Kristus och så var det för många judar också på Paulus tid. Paulus skriver: ”Kristus har gjort oss fria. Stå därför fast och *låt er inte tvingas in under slavoket igen*” (Gal 5:1).

Det finns judar i Israel som kommer till tro på Jesus som den utlovade Messias, vilket är mycket glädjande. Men de möter svårigheter och motarbetas av judaister på olika sätt. Kristen tro ses som ett hot mot judendomen. De Messiastroende judarna behöver vår hjälp att se och glädja sig över den kristna friheten.

Jag har haft förmånen att flera gånger besöka Israel. Det är gripande att besöka det land där den utlovade Frälsaren vandrat och fullbordat vår återlösning. Vi kan ha stor beundran för judarna och dagens israeler och på olika sätt söka hjälpa detta svårt sargade folk till en fristad på jorden. Men låt oss alltid hålla fast vid Jesus, hans och apostlarnas un-

dervisning om Guds rike. Guds sanna Israel är *inte en yttre stat för en viss etnisk folkgrupp*, ett geografiskt landområde på en jord som ska ”nötas ut som en klädnad” (Jes 51:6) och ”inte mer finnas till” (2 Pet 3:10). *Messias fridsrike är evigt*, ett himmelrike för alla troende som kommer ”från öster och väster” och får ”ligga till bords med Abraham och Isak och Jakob” (Matt 8:11). Oberoende av var på jorden de bor har de genom tron på Messias och hans frälsningsgärning ”kommit till Sions berg, den levande Gudens stad, det himmelska Jerusalem, till änglar i mångtusental, till en festgemenskap och församling av *förfödda* (= arvsberättigade) *som har sina namn skrivna i himlen*” (Heb 12: 22–23).

SE

Undervisning om Israel

En samling med undervisning om Israel finns på en ny sida på Biblicums webbplats (hittas under menyn Undervisning > Israel): <https://www.biblicum.se/biblicumforedrag/undervisning-om-israel/>

Här finns länkar till

1. Några artiklar från tidskriften (bland annat den som återges här ovan)
2. Inspelningar kring tema, bl a inspelningar med S Becker, tolk S Erlandsson (Stavanger 1977), Israels frälsning (Skellefteå 1978) och från Västerås bibelforum
3. Småskrifter från Biblicum.

Länksamlingen kommer att uppdateras efter hand.

Frågor och svar

Guds söner och jättarna

Fråga: Strax före berättelsen om syndafloden möter jag texten om Guds söner och jättarna (1 Mos 6:1–4). Vilka var ”Guds söner” och ”jättarna”? Fjellstedts förklaring säger att Guds söner är Seths barn och som jag förstår det, är det från föreningen mellan Seths avkomma och Kains döttrar som jättarna kommer. För mig tycks Fjellstedts förklaring ha fog för sig. Men finns det någon annan eller ytterligare tanke om vilka dessa Guds söner och jättarna är?

Svar: De som fått ett särskilt uppdrag av Gud kan kallas ”Guds söner”. Den störste av dem alla är Guds *enförde* Son. Han är lika evig som Fadern, ”född och inte skapad, av samma väsen som Fadern”. Jesus, Guds Son, säger om sitt uppdrag: ”Människosonen har inte kommit för att bli betjänad, utan för att tjäna och ge sitt liv till lösen för många” (Matt 20:28). Termen ”Guds söner” passar in på alla som av Gud fått ett tjänande uppdrag, både Guds himmelska tjänsteandar (se Job 1:6; 2:1; 38:7) och människor.

Till Guds jordiska tjänare hör de troende, så Fjellstedts förklaring har fog för sig. De kallas för Guds söner eller Guds barn. Några exempel: ”På platsen där det sades till dem: ’Ni är inte mitt folk’, ska det sägas till dem: ’Ni är den levande Gudens söner (barn)’” (Hos 1:10). ”Saliga är de som skapar frid, för de ska kallas Guds söner (barn)” (Matt 5:9). ”Ni är er himmelske Fars söner (barn)” (Matt 5:45). ”Se vilken kärlek Fadern har skänkt oss: att vi får kallas Guds barn!” (1 Joh 3:1). De troende är ”Guds eget folk” med ett tjänande uppdrag: ”att förkunna hans härliga gärningar” (1 Pet 2:9).

Också kungar, furstar, ledare och domare kan kallas för *Guds söner* för de har fått ett viktigt tjänande uppdrag. I Ps 82:6 kallas de ”den Högstes söner” och t o m ”gudar”: ”Jag har sagt att ni är gudar, att ni alla är den Högstes söner.” Men när de missbrukar sin makt, vilket dessvärre ofta sker, medför det stor skada för dem som de skulle tjäna till

deras bästa. De *elohim* (= mäktiga/gudar) som Ps 82 handlar om ”dömer orätt” (v 2). De är oförståndiga, ”de vandrar i mörker” (v 5). Därför blir domen hård: ”Ni kommer att dö som människor dör och falla som alla furstar faller” (v 7).

Ordet *elohim* ”gudar” har sin grundbetydelse från ordet *el* som betyder ”mäktig”. Därför kan *elim* och *elohim* användas om dem som fått sin makt från Gud. Jämför Jesu ord när Pilatus sa: ”Vet du inte att jag har makt att frige dig och makt att korsfästa dig?” Jesus svarade: ”Du skulle inte ha någon makt alls över mig om du inte hade *fått den från ovan*” (Joh 19:10f). Paulus skriver i Rom 13: ”Det finns ingen överhet som inte är av Gud” (v 1), ”överheten är en Guds tjänare till ditt bästa” (v 4), ”de styrande är Guds tjänare” (v 6). Men ofta missbrukar de sin maktställning och sviker sitt uppdrag att tjäna till folkets bästa. Det gör aldrig den ende sanne Guden. Därför passar ordet *Elohim* bäst på honom.

I Ps 86 skriver David: ”Ingen bland gudarna/de mäktiga (*elohim*) är som du, Herre” (v 8). ”Du är stor och du gör under. Du ensam är Gud (*Elohim*)” (v 10). Kungar och domare som missbrukar sin makt besinnar inte att de fått makten ”från ovan”. I Ps 82 syftar ”gudar” (*elohim*) och ”den Högstes söner” på sådana domare (v 2) och furstar (v 7). När avgudar kallas för *elim* eller *elohim* (= mäktiga) är det för att avgudadyrkare håller dem för att vara mäktiga. I själva verket kan de varken tala, hjälpa eller göra under. Därför kallas de av Guds sanna profeter ofta för *elilim* = ”intigheter”: ”Folkens alla gudar (*elohim*) är intigheter (*elilim*), men HERREN har gjort himlen” (Ps 96:5). ”Alla ska de skämmas, de som dyrkar avgudabilder och stoltserar med intigheter (*elilim*). Tillbe honom, alla ni *elohim* (mäktiga)! ... Du, HERRE, är den Högste över hela jorden, högt upphöjd över alla *elohim* (mäktiga)” (Ps 97:7, 9).

Kontexten för 1 Mos 6:1–4

Bakgrunden till straffdomen genom syndafloden är att ”jorden blev mer och mer *fördärvad* inför Gud och *full av våld*” (1 Mos 6:11). Texten om ”Guds söner” och ”jättarna” hör med till denna bakgrund. Tolkningen av 1 Mos 6:1–4 bör göras utifrån denna kontext. Därför är jag böjd att tro att ”Guds söner” (*bene-haelohim*) främst syftar på folkens ”mäktiga”, kungar och ledare som missbrukade sin maktställning. Förutom att de skaffade sig stora rikedomar genom våld nämner texten särskilt att de skaffade sig stora harem: ”de tog till hustrur *alla de ville ha*” (6:2). Men

deras köttslighet ("de är kött") skulle få en gräns, 120 år (6:3): "Jag ska låta floden komma med vatten över jorden för att förgöra alla varelser under himlen som har livsande" (6:17).

"Vid denna tid ... och även senare levde våldsmännen (tyrannerna, hebr. *nefilim*) på jorden, ... forntidens väldiga män som var så ryktbara" (6:4). Tyrannerna nämns här som ytterligare ett exempel på våld och fördärv före syndafloden. Senare tiders *nefilim* nämns i samband med israeliternas erövring av det utlovade landet. De var Anaks avkomlingar och kallas anakiter, resliga män som spred skräck (4 Mos 13:33f). Dessutom nämner Bibeln rafaéer och eméer som resliga folk (5 Mos 2:10f, 21). Josua utrotade anakiterna i bergsbygden, men några blev kvar i Gaza, Gat och Ashdod (Jos 11:21f). Goliat var från Gat och ca 3 meter lång (1 Sam 17:4). Om också de *nefilim* som nämns i 1 Mos 6:4 var mycket resliga vet vi inte, men det är mycket möjligt.

Att ett folks ledare, dess kungar och furstar, spelar en avgörande roll för ett folks fördärv och upproriskhet mot Gud och hans goda skapelseordning känner vi väl till från historien. I de tidigaste källorna om olika folk upphöjer sig deras kungar ofta till gudar och kräver full underkastelse. Exempelen från Egypten och Främre Orienten är många. Israels kung Salomo ville inte vara sämre. Han skaffade sig ett ofattbart stort harem (1 Kung 11:3) och enorma rikedomar (1 Kung 10:14ff). "HERREN blev vred på Salomo, därför att hans hjärta hade vänt sig bort från HERREN" (1 Kung 11:9).

SE

Gåvoredovisning för tiden 2019-08-15 – 2019-10-31

Helga Dahlskog 20 EUR, Onämnd 500, Berthold Nilsson 1000, Waljö 200, Bjarte Edvardsen 100, Roger Loo 500, Pekka Heikkinen 500, Helga Dahlskog 20 EUR, Per-Axel Oskarsson 1000, Monica Boström 70 år: Lars och Katarina Eliasson 400, Berthold Nilsson 1000, Waljö 200, Bjarte Edvardsen 100, Thomas Wahlgren 2000, Helga Dahlskog 20 EUR, Markus Snellman 500, Berthold Nilsson 1000, Waljö 200, Onämnd 500, Onämnd 1500.

*Varmt tack för dessa gåvor! Ert generösa stöd är mycket uppmuntrande.
”Den ende Guden, vår Frälsare genom Jesus Kristus, vår Herre – honom tillhör ära, majestät, valde och makt före all tid, nu och i all evighet. Amen”
(Judas brev, vers 25).*

Ett julpaket med bestående värde

Fakta om julens Herre och andakter för var dag i advents- och jultid fäs nu i ett förmånligt paket från Biblicums förlag!

Lars Borgström:
När tiden var inne
Betraktelser för varje dag i advents- och jultid
Pris: 120 kr

Seth Erlandsson:
Vem är han?
En granskning av trovärdigheten bakom olika Jesuspresentationer genom tiderna.
Pris just nu: 120 kr

Kristian Nyman:
Erik
En roman om julevangeliet. Vad är egentligen sant om julen?
Pris: 190 kr

Alla tre böcker nu som julerbjudande: 350 kr!

Beställ från <https://forlag.biblicum.se> eller e-post: biblicum@biblicum.se.

Stiftelsen Biblicum

Styrelse

Ordförande: Egil Edvardsen, Ålgård
Vice ordförande: Seth Erlandsson, Västerås
Sekreterare: Stefan Hedkvist, Hortlax
Verksamhetsledare: Ingvar Adriansson, Värnamo
Kassör: Thomas Erlandsson, Svärtinge
Webbansvarig: Ola Österbacka, Vasa

Kontaktuppgifter

Webbplats: www.biblicum.se
Biblicums webbutik: forlag.biblicum.se
Beställningar även per e-post: biblicum@biblicum.se
Besöksadress: Biblicum, Hantverkaregatan 8 B, SE-341 36 Ljungby
Verksamhetsledare: Ingvar Adriansson, Släntvägen 10, SE-331 35 Värnamo
Tfn: +46 70 393 8127
Förlagssekreterare: Elaine Svensson
Förlagsassistenter: Eivor och Kerstin Waljö
Personliga e-postadresser (även styrelsen): fornamn.efternamn@biblicum.se

Telegram för högtid och sorg

När en kär vän eller medarbetare går bort vill vi gärna sända en tacksam gåva för att hedra den avlidna. För att underlätta detta har Biblicum utarbetat ett kondoleanstelegram som kan beställas från expeditionen eller laddas ner.

Vi har också gjort ett telegram som är lämpligt att sända som hyllning till födelsedagar, konfirmation, bröllop och andra familjhögtider.

Kontonummer för en gåva till Biblicum finns på sidan 2.

Förläggare: Kyrkans Utvärderingsenheten

www.biblicum.se